

VSEBINA

- 7 Tatjana Ažman **RENT - KULTURNI FENOMEN**
- 17 Ičo Vidmar **ZGODBA Z VZHODNE SPODNJE STRANI**
- 25 Barbara Skubic **ŽIVLJENJE V NAJEM**
- 37 Anja Krušnik Cirnski **#rentofrenting @ljubljana**
- 45 Ob upokojitvi
- 53 In memoriam
- 97 Novo v Knjižnici MGL

Jonathan Larson

RENT

Rent, 1996

Mjuzikel

Prva slovenska uprizoritev

Premiera 21. septembra 2017

Prevajalec **MILAN DEKLEVA**

Režiser **STANISLAV MOŠA**

Glasbeni vodja **MIHA PETRIC**

Dramaturginja **PETRA POGOREVC**

Scenograf **CHRISTOPH WEYERS**

Kostumografka **ANDREA KUČEROVÁ**

Korepetitor **JOŽE ŠALEJ**

Koreograf **ŽIGAN KRAJNČAN**

Lektor **MARTIN VRTAČNIK**

Oblikovalec svetlobe **BOŠTJAN KOS**

Asistent režiserja **GREGOR GRUDEN**

Asistentka korepetitorja **ANA ERČULJ**

Asistentki koreografa **KRISTÝNA ŠAJTOŠOVÁ**

ANJA MEJAČ (študijsko)

Vodja predstave **Borut Jenko**

Šepetalka **Neva Mauser Lenarčič**

Tehnični vodja **Janez Koleša**

Vodja scenske izvedbe **Matej Sinjur**

Vodja tehnične ekipe **Branko Tica**

Tonski tehnik **Sašo Dragaš**

Osvetljevalca **Boštjan Kos** in **Bogdan Pirjevec**

Frizerka **Jelka Leben** in **Mirela Brkić**

Garderoberki **Angelina Karimovič** in **Erika Ivanušič**

Rekviziter **Sašo Ržek**

Sceno so izdelali pod vodstvom mojstra **Vlada Janca** in kostume pod vodstvom mojstric **Irene Tomažin** in **Branke Spruk** v delavnicah MGL.

Igrajo

Mark Cohen **MATIC LUKŠIČ**

Roger Davis **FILIP SAMOBOR**

Mimi Marquez **VIKTORIJA BENCİK EMERŠIČ**

Tom Collins **GREGOR GRUDEN**

Angel Dumott Schunard **VORANC BOH** k. g.

Joanne Jefferson **ANA DOLINAR HORVAT**

Maureen Johnson **LENA HRIBAR**

Benjamin »Benny« Coffin III **GABER K. TRSEGLAV**

Gospod Jefferson, Policijski oficir, Gospod Grey, Pastor **JOŽEF ROPOŠA**

Gospa Jefferson, Pamela, Oseba pod odejo, Alexi Darling, Gospa Davis **URŠA KAVČIČ** AGRFT

Prvi ropar, Gordon, Brezdomec, Diler **METOD BANKO** k. g.

Drugi ropar, Paul, Brezdomec, Gostilničar **UROŠ BUH** k. g.

Tretji ropar, Steve, Čistilec oken, Fant **TILEN UDOVIČ** k. g.

Gospa Cohen, Ali, Brezdomka **ANJA MÖDERNDORFER** k. g.

Sue, Policistka, Dekle, Gospa Marquez **KATJA ŠKOFIC** k. g.

Glasbeniki

MIHA PETRIC/MIHA MEGLIČ kitara

JAN SEVER/SANJA MLINAR MARIN klaviature 1

DAVOR HERCEG/NEJC ŠKOFIC klaviature 2

GORAN RUKAVINA/ALEŠ AVBELJ bas

ŽIGA KOŽAR/ANŽE ŽURBI bobni

Gaber K. Trseglav, Tilen Udovič, Urša Kavčič, Anja Möderndorfer, Uroš Buh, Voranc Boh, Gregor Gruden, Ana Dolinar Horvat, Matic Lukšič, Lena Hribar, Viktorija Bencik Emeršič, Filip Samobor, Metod Banko, Katja Škofic, Jožef Ropoša

Matic Lukšič

Tatjana Ažman

RENT – KULTURNI FENOMEN

Mnogi boemi 19. stoletja, denimo tudi Parižan Henri Murger, avtor znamenitega feljtona z naslovom *Prizori iz življenja boemov*, ki je v literarnem časopisu *Le Corsaire-Satan* izhajal med marcem 1845 in aprilom 1849, so po spletu naključij boemsko življenje zamenjali z bolj gotovim, stabilnim in premožnim buržoaznim. Murger je snov črpal iz dejanskega siromašnega življenja, ki ga je bil sprva kot pesnik, pozneje pa kot pisatelj deležen v tedanjem Parizu; boemstvo je postalo nekakšen sinonim za obubožane, a življenja in ustvarjalne energije polne mlade ljudi, realne Hugojeve junake, ki so si šele utirali pot v prepoznavnost. Dramatik Théodore Barrière mu je kaj kmalu predlagal, da bi na podlagi omenjenih podlistkov ustvarila dramsko besedilo. Nastalo je *Življenje boemov* (1849), pozneje pa tudi roman (1851), kar mu je omogočilo selitev iz pariške Latinske četrti, pa tudi slavo in bogastvo, ki ju s poznejšim ustvarjanjem ni nikoli presegel.

Spomine na študentske dni, na brezskrbnost, revščino in predano služenje umetnosti, pa je v tem delu našel skladatelj Giacomo Puccini. Tematika, ki ga je ganila in navdihnila za komponiranje nove opere, je libretistoma Giuseppeju Giacosi in Luigiju Illici, s katerima je Puccini k ustvarjanju pritegnil enega najuspešnejših ustvarjalnih tandemov takratnega časa in s katerima je ustvaril še dve veličastni glasbeni deli (*Madama Butterfly* in *Tosca*), pomenila mučen in zapleten kreativni proces. Illica je skiciral scenarij in spisal prizore v prozi, Giacosa je začeto dopolnjeval z verzi in lirskimi pasažami. Založnik Giulio Ricordi je z veliko diplomacije med tremi samosvojimi kreativci dosegel, da je bil libreto dokončan jeseni leta 1895, Puccini pa je, ne da bi vmes utegnil skočiti do Pariza, opero *La bohème* skomponiral hitro.

Prva izvedba 1. februarja 1896 v Torinu je minila brez pričakovanega velikega uspeha pri kritikih, saj so ti namesto kraljev, knezov in grofov v glavnih vlogah »dobili«² zgodbo o usodi malih ljudi, skladatelju pa so očitali tudi pomanjkljivosti v glasbenem smislu, kar ga je zelo potrlo. Po premieri se je, kot je dejal, vrnil v hotel z zlomljenim srcem in melanholičen ter preživel zelo žalostno noč. V opero *La bohème* je namreč dal vso svojo dušo; svojo

kreacijo je brezmejno ljubil in izjavil je, da je ljubil njene osebe bolj, kot je to mogoče povedati. Vstopnice za reprize pa je občinstvo dobesedno razgrabilo, tudi v naslednjih mesecih tistega leta, ko so opero izvedli še na odrih v Palermu, Manchesteru, Berlinu, Londonu in Parizu, izjemno priljubljena je postala tudi med občinstvom čez lužo, zlasti v newyorški Metropolitanki. Opera *La bohème* je sčasoma postala stalnica na repertoarju vseh svetovnih opernih odrov.

Če so Murgerjevi junaki izživeli boemstvo in ga zamenjali za bolj predvidljivo in gotovo življenje, je Puccini Rudolfu, Collinu, Marcellu, Schaunardu, Musetti in Mimi vdihnil bolj brezčasno noto: to so postali ljudje, ki ljubijo življenje in s humorjem sprejemajo revščino, v kateri so se znašli. Njihova zgodba je strnjena in dramaturško prepričljivo oblikovana v izjemno (tudi in predvsem) glasbeno celovito delo. Življenja filozofa, slikarja, glasbenika in poeta so prepletena še z usodo ljubezenskih razmerij, ki jih imata dva izmed njih. Mimi je bolna. Rudolf ji samo s svojo ljubeznijo ne more zagotoviti, da bo preživela. Musetta išče izhod in želi poskrbeti zase. Vsi štirje se znajdejo na zelo tankem ledu polnokrvnega razmerja. Mimi umre, Musetta se odloči, da bo vsemu navkljub ostala z Marcellom. In tako je Puccini ustvaril opero, ki z bridkim, precej romantičnim koncem izvablja sočutje in solze ljubiteljev opere že vse od svojega nastanka.

Življenje Jonathana Larsona je bilo podobno življenju prijateljev iz združbe Puccinijevih boemov, le da se je njegova zgodba izpisala, začela, končala in nadaljevala dobrih sto let pozneje v ZDA. Talentiran mladenič je že vse od zaključka študija sanjal o življenju na in ob gledaliških deskah. Zaljubljen je bil v glasbo in želel je spremeniti svet glasbenega gledališča. Živel pa je od danes do jutri, v skromnem bivališču na podstrešju stavbe v takrat revnem predelu New Yorka, opremljenem s stvarmi, ki jih je pobiral od vsepovsod, stregel je v lokalu zgolj toliko, da je zaslužil za najemnino, preostale dni pa ure in ure ustvarjal glasbo na skromnem sintesajzerju. Tako kot mnogi drugi mladi umetniki in ustvarjalci, ki so si želeli narediti kariero v barviti skupnosti boemskih prebivalcev mesta, se je v osemdesetih dnevno srečeval z izbruhom tedaj še smrtonosnega aidsa, s problematizirano homoseksualnostjo in vsesplošnim obubožanjem ter tudi sam sanjal o boljšem življenju in uspehu. Larson si je v takšnem, zelo nepredvidljivem svetu zastavil cilj, da bo združil tradicijo Broadwaya s sodobno popularno glasbo, odkrito je priznaval, da želi postati prihodnost glasbenega gledališča. Billy Aronson, mladi dramatik, ki je v Puccinijevi operi *La bohème* zaslutil podobnost med pariškimi umetniki s konca 19. in ameriškimi s konca 20. stoletja, se je srečal z Larsonom in skupaj sta se odločila, da bosta ustvarila novi mjuzikel *Hair*. Tuberkulozo sta zamenjala z aidsom, Pariz pa z East Villageom, vendar z delom stežka napredovala.

Larson se je okoli leta 1992 s strinjanjem Aronsona odločil, da nadaljuje sam, odmaknil se je od Puccinija in se spet oprl na *Prizore iz življenja boemov*. Namesto pesnika Rudolfa je ustvaril tekstopisca Rogerja, namesto slikarja Marcella filmarja Marka, filozof Colline je postal filozof Tom Collins, glasbenik Schaunard pa glasbenik Angel Dumott Schunard. Musetto je prelevil v performerko Maureen, eterično Mimi pa v plesalko. Mimi na koncu ne umre, tako kot v romanu za tuberkulozo umre Francine. V rock operi je žrtev tragične smrti le Angel.

Čeprav se *Rent* oplaja z določenimi najbolj prepoznavnimi trenutki iz velike Puccinijeve mojstrovine, pa gledano v celoti vendarle ni ne sodobnejša verzija ne adaptacija opere *La bohème*, pač pa v prvi vrsti odgovor nanjo, saj je razlik med njima precej več kot pa podobnosti. *La bohème* in *Rent* se začneta na božični večer, osnovni liki in prvo dejanje so si situacijsko precej podobni (nikakor ne smemo izpustiti prvega nastopa Mimi tako v operi kot v rock operi), potem pa se v *Rentu* zgodi le še nekaj podobnosti. Nenazadnje, času nastanka primerno, *La bohème* romantizira smrt, boemsko življenje slika kot romantično in poetično in si ga hkrati ogleduje z distance, *Rent* pa življenje časti na veder način, medtem ko v zgodbo v popolnosti naseli krhek, raztrgan in realen svet, kot ga je v resnici živel avtor, pa tudi generacija njegovih vrstnikov v zgodnjih devetdesetih v ZDA.

Larson je tik pred smrtjo, ko je bil še nepriznan avtor, ki je okoli sedem let aktivno ustvarjal svoj mega hit, zapisal: »V teh nevarnih časih, ko se zdi, da se je svet raztrgal po šivih, se lahko učimo preživeti od tistih, ki vsak dan zrejo smrti v oči. Namesto skrivanja pred grozotami življenja ob koncu tisočletja si moramo med seboj pomagati in se povezati kot skupnost.« Svet *Renta* je svet, v katerem so ljudje ujetniki medprostora med udobjem in idealizmom, ljubeznijo in dostojanstvom, jezo in bolečino, revni, izobčeni, bolni, zavrnjeni; je svet, ki temelji na tabu temah in je hkrati inovativen v tem, da presega lažje teme tradicionalnih mjuziklov. *Rent* hkrati presega tudi meje podzvrsti, imenovane rock opera, saj si je Larson želel, da bi zapolnil vrzel med Broadwayem in mladostno energijo občinstva rock koncertov. Poleg naštetega je delo zaznamovano kot kreativno orodje, s katerim je avtor uspel obdržati nadzor nad lastnim življenjem. Ko je zavoljo smrtonosne epidemije izgubljal prijatelje, je bolezen idealiziral in si želel ustvariti komad, ki ne bi pričal o smrti, pač pa o življenju, veličastno melodramo, resen in prepričljiv rock'n'roll mjuzikel, orgijo dobre glasbe, kot je *Rent* pozneje označil njegov sodelavec Aronson.

Mnogi so seveda menili, da Larsonova vizija ne bo prinesla uspeha, preveč naj bi bilo namreč tistega, kar je želel naenkrat povedati in izpovedati. Resnično so se stvari med večletnim ustvarjalnim procesom začele odvijati v pravo smer šele takrat, ko se je v zaključne faze nastajanja vključil režiser prve postavitve Michael Greif s sodelavci. Avtor je le stežka sprejemal kompromise, toda sčasoma se je sprijaznil s predlogi za izboljšave, tudi celota, ki se izvaja danes, še vsebuje nekatere dramske in strukturne probleme, a ta antispektakel je morda tudi zato v svoji surovosti, kot jo izkazuje denimo skozi proračunsko skromno scensko in kostumsko opremo, zelo zanimiv. *Rent* je prišel na oder v času velikih broadwayskih hitov, kot so bili *Sunset Boulevard*, *Show Boat*, *Lepotica in zver*, *Nesrečniki*, *Miss Saigon*, *Fantom iz opere*, *Mačke* in *Briljantina*, v glasbeno gledališče je zanesel rock'n'roll namesto tako imenovanega broadwayskega pop besednjaka komadov, kot so denimo *Jesus Christ Superstar*, *Evita* in *Tommy*. Larson teh kreacij ni kopiral, iz njih se je učil, saj je bil pravi otrok broadwayskega glasbenega gledališča že od mladosti. Resen in zagret, kot je bil, je uspel ustvariti novo kreacijo, s katero je Broadway spravil na kolena.

Podoben fenomen kot *Rent* je bil tudi mjuzikel *Hair*, saj je med obema mogoče potegniti precej paralel. Oba komada sta se s scene off-Broadwaya preselila na Broadway, v zasedbah obeh so se znašli interpreti brez poprejšnjih vidnejših odrskih izkušenj, oba sta na sceni zaživela v skromni scenski in kostumski opremi ter dihala

realizem, bila sta nenavadna mešanica mjuzikla in koncertne izvedbe, oba sta prvenstveno v izvedbo vnašala teater in imata uprizoritvene korenine v eksperimentalnem gledališču, neposredno sta nagovarjala občinstvo, spregovorila o problemu drog, smrti, tudi vere, in poudarjala pomen skupnosti. Veljalo pa je, da rock glasba v glasbenem teatru nima kaj iskati. Čisto tehnično, v rocku so poleg ritma pomembni melodija, akordi, besedilo, ki se pogosto precej ponavlja, služi kot dodaten ritmični element. Pomembnejši od intelektualne vsebine sta torej emocija in energija, v glasbenem gledališču pa že od vselej velja, da ima besedilo izrazito vlogo v kontekstu celotnega dela. Besedilo je treba slišati in razumeti, povedati je treba zgodbo, izdelati karakterje.

Rekli bi lahko, da *Rent* v mnogočem celo presega podžanr, imenovan rock opera, saj njeni definiciji nikakor ne sledi v celoti. Ohranja pravila v vokalni izvedbi in »predpisano« komorno zasedbo orkestra, stilno pa sega vse od soula, latino ritma, funka do gospela, a nenazadnje le ostaja v okvirih sodobne popularne glasbe, ki je vsekakor drugačna od tiste, ki je sicer značilna za tradicionalne mjuzikle. V glasbenem gledališču je bila vedno uspešna zlasti tista inovacija, ki je kreacijo uspela uveljaviti pri občinstvu. Larsonov največji dosežek na tem področju je bil brez dvoma naslavljanje širokega kroga ljudi in predvsem mlade generacije, in sicer s premišljeno mešanico tradicionalizma glasbenega gledališča in inovacije. Vendarle pa je treba dodati, da se je v popularnem glasbenem gledališču v ZDA dogajalo izjemno veliko zanimivega in novega tudi pred njim ter da mu ne gre pripisati čisto vseh zaslug za uspeh novega žanra. Pa naj gre za vprašanje žanrske izvornosti ali adaptacijo klasičnega opernega dela v komercialno glasbeno gledališče druge polovice 20. stoletja, v katerem so že kraljevali Sondheim, Lloyd Webber in Schönberg ter zgodnejši mojstri, denimo Gershwin, Porter ter Rodgers in Hammerstein.

Magičnost in moč Larsonovega *Renta* sta tudi v avtorjevi zamisli zasedbe, ki naj bi bila rasno in spolno raznolika. To dejstvo je pripomoglo, da je delo postalo kulturni fenomen, ki je po stoječih ovacijah premierskega občinstva prejelo tudi odlične ocene. *Rent* je izmed desetih nominacij za nagrado tony prejel štiri, prejel je štiri nagrade drama desk, tri nagrade obie, nagradi New York Drama Critics Circle in Outer Critics Circle ter nagrado drama league, posthumno pa je Jonathan Larson za svoje delo prejel tudi Pulitzerjevo nagrado.

Žal se zdi, da *Rent* Broadwaya ni spremenil v tej meri, da bi glasbeno gledališče zaživelo tako, kot si je zamišljal mnogo prezgodaj preminuli virtuoz. Mnogi avtorji, ki so mu sledili, so ostali v okvirih varnega oplajanja sodobne glasbe z elementi tradicionalnega mjuzikla preverjenih formatov. Popularno glasbeno gledališče še vedno čaka na novega genija, ki bo ponovno uspel združiti glasbeno gledališče s popularno glasbo na način, ki bo spoštoval integriteto obeh. Tako kot je Larson, boem iz New Yorka, zagotovo znal.

Filip Samobor, Voranc Boh, Gregor Gruden

Metod Banko, Voranc Boh, Anja Möderndorfer, Katja Škofic, Tilen Udovič, Urša Kavčič, Uroš Buh, Gregor Gruden

Matic Lukšič, Ana Dolinar Horvat

Ičo Vidmar

ZGODBA Z VZHODNE SPODNJE STRANI

Za newyorška središča kulturne in umetnostne produkcije velja, da so se od konca 19. stoletja predvsem na Manhattnu oblikovala vzhodno in zahodno vzdolž dveh glavnih vzporednih zabaviških cest na otoku. Konec 19. stoletja je Broadway že veljal za kraj buržoaznega gledališča, Bowery je bil cirkus za množice. Broadway je bil merilo za vse prihodnje odklone, ki so jih predstavljale nove kulturne oblike, kino, vodvil, burleska, mjuzikel in po drugi vojni na področju alternativnega, nekomercialnega gledališča off-Broadway in off-off-Broadway. Predvsem na spodnjem Manhattnu so se od konca 19. stoletja naprej oblikovali mestni predeli z večjo koncentracijo ustvarjalcev, umetnikov, izobražencev, političnih aktivistov in javnih uslužbencev, ki so se navadno selili v socialno privlačnejše in finančno dostopnejše delavske četrti z nizkimi najemninami stanovanj. Te četrti so zaradi novih prišlekov hitro dobile pridih boemskosti, realnih in namišljenih prostorov osebne svobode v modernem vele mestu številnih prisil in iskanja priložnosti.

Nekateri mestni predeli so bili kraji kulturne inovacije, nastajanja novih hibridnih kulturnih oblik in socialnega eksperimentiranja. Takšen je bil pred drugo svetovno vojno in po njej nekdanj italijansko-irski Greenwich Village, od šestdesetih let naprej že napol prazen industrijski predel Soho in od sedemdesetih let do konca devetdesetih let širši vzhodni predel delavskega in etnično pisanega spodnjega Manhattna z njegovim severnim krakom, ki so ga po vzoru Villagea začeli ločevati od tradicionalno delavskega in nepokornega Lower East Sida in oglaševati kot East Village.

Rent je rock mjuzikel, ki se odvija v East Villageu konec osemdesetih in v začetku devetdesetih let. Nastajal je kot nova, aktualna newyorška zgodba z vzhodne strani Manhattna. Takšne mesto ni dobilo od znamenite povojne Bernsteinove in Sondheimove *Zgodbe z zahodne strani*, kjer se ljubezenska zgodba odvija v revni delavski četrti sredi spopadov mladostnih uličnih band na zahodu zgornjega Manhattna. V istem kraju so državni mestni planerji nekaj let pozneje začeli graditi Lincoln Center in iz njega izrinili revne prebivalce četrti. To je vzporedna, v mjuzikliah in drugih kulturnih formah največkrat zamolčana zgodba socialne in prostorske preobrazbe zahodnega vele mesta, kot je New York. Med izjemami je bil film. Ta zamolčana pripoved mestne preobrazbe in socialnega razslojevanja se navadno odvija skupaj s slavljenimi in pretirano idealiziranimi življenjskimi slogi mladih meščanov in eksplozijo

ustvarjalnosti v določenih mestnih predelih. Tudi tematsko inovativni *Rent*, ki med drugim prikazuje osnovno stisko mladih ljudi nekonformnega življenjskega sloga in iskanja prostora pod soncem – se pravi osnovno bivanjsko in konkretno stanovanjsko stisko –, se kljub številnim namigom na socialne razmere in težko življenje v East Villageu takšni idealizaciji težko ogne.

Dejansko je bil ta newyorški mestni predel od leta 1980 naprej zaradi sprememb na stanovanjskem trgu Manhattna zadnja bivanjska enklava za prebivalce z nizkimi dohodki južno od 96. ulice, se pravi črnškega Harlema. Bil je multietnična, raznolika četrt, v kateri so živele skupine z različnimi življenjskimi slogi, razrednimi interesi, cilji in ideologijami. V njej so se skupine dajale tako z »zunanjiimi« interesi, na primer z nepremičninskimi developerji, in mestno oblastjo, kot ena proti drugi.

Območje pod 14. ulico je bilo izročeno delavskemu razredu v času povojne širitve v predmestja, prepuščeno revežem in brezposelnim kot rezervat za rasne in etnične manjšine. V času *Renta* je postajalo vredno in profitabilno. Že poimenovanja njegovih sosesk so pričala o konfliktu. Portoričani so svoj del soseske nad ulico Houston imenovali Loisaída, nepremičninski agenti in umetniki pa East Village. Del te vzhodne izbokline spodnjega Manhattna med avenijami nad ulico Houston, ki so označene s črkami abecede, imenujejo tudi abecedno mesto. Večina nove kulturne produkcije od konca sedemdesetih let dalje je bila povezana z njo. Tja so se zaradi nizkih najemnin selili mladi ustvarjalci, pripadniki subkulturnih slogov, študentje. Podjetnejši so tam začeli odpirati klube, galerije, eksperimentalna gledališča. Mladi prišleki so prihajali na teritorij različnih stanovalskih skupnosti, s katerimi so lahko dobrososedsko sodelovali in delili skrbi, ali pa jih to sploh ni zanimalo.

Četrt je bila na slabem glasu zaradi kriminala in drog, propadajočih stanovanjskih stavb, podtaknjenih požarov, pritiskov lastnikov na najemnike stanovanj in naročenih nasilnih izselitev. Toda slovela je tudi kot kraj radikalne kulture in politične akcije: kulturna identiteta »downtowna« je bila opozicija kulturi »uptowna« Manhattna. Bila je alternativna, izvirna, eksperimentalna, radikalna, uporniška, izzivalna, saj se je odvijala tam, kamor si mainstream ni upal. Downtown ni bil le kraj, ampak je označeval estetiko, glasbeni žanr, ples, frizuro, performans, porogljivost. V začetku osemdesetih letih se je kataklizmična podoba socialno in fizično propadajoče četrti začela mešati s podobami, simboli in značilno slavilno retoriko mladih subkulturnih skupin. Zlasti East Village je med posebnim segmentom srednjega razreda postal zaželen kraj za ustvarjalce na področju likovne umetnosti, mode, glasbe in oblikovanja, gledališča in plesa.

Sčasoma je podzemna estetika urbanega razkroja začela prihajati na naslovnice revij. Oglaševali so jo kot posebno kulturno zvrst. East Village je bil kot kraj kulturne inovacije pomembno sredstvo za nepremičninsko industrijo pri obnovljenem zanimanju srednjega razreda za stanovanjski trg v tem mestnem predelu. Mestno gospodarstvo se je po proračunski krizi leta 1975 in izvršeni deindustrializaciji povsem preusmerilo v finančne posle, bančništvo, zavarovalništvo in nepremičninske posle na račun socialnih storitev in gradnje javnih stanovanj, kar so bile zgodovinske pridobitve družbenih bojev v New Yorku.

East Village je bil navzven videti zanimiv in poželjiv. To mikavnost je začasno ustavila epidemija aidsa, ki je neusmiljeno kosila med vsemi – sprva med najbolj ogroženimi skupinami, gejevsko skupnostjo in odvisniki. Zaradi aidsa so umrli prijatelj in prijateljici avtorja mjuzikla *Rent*, Jonathana Larsona, ki se je zaradi družbene stigmatizacije in cenzure informacij o širitvi in prenosljivosti bolezni pridružil posebnim skupnostim samopomoči obolelih za virusom HIV, kar je prenesel v svoj mjuzikel.

Druga tema, ki jo je Larson vključil v svojo igro, je močan odpor prebivalcev East Villagea, skvoterjev in čedalje večjega števila brezdomcev proti načrtnemu mestnemu socialnemu preoblikovanju soseske in izgonu šibkejših, ki so ga izsilili nepremičnarji. Odpor v East Villageu je bil tako močan, da so ga v domačih in mednarodnih javnih občilih imeli za nemire, protest in demonstracije za stanovanja. Sprejetje načrta je tudi poglobilo nasprotja med formalnimi stanovanjskimi skupinami in skvoterji, ki so svoja obnovljena bivališča, ki so bila vključena v mestni načrt, branili pred izgonom. Bitka z mestom in policijo za Tompkins Square Park v osrčju četrti, kamor so se naselili brezdomci, je med letoma 1988 in 1989 do konca radikalizirala njihova stališča in razgalila vso zapletenost razrednih, etničnih/rasnih razlik in interesov skupin pri reševanju stanovanjskega vprašanja v četrti.

Jonathan Larson je bil kot mladi skladatelj za gledališče in televizijo značilni predstavnik novega umetniškega proletariata v New Yorku, ki se je od šestdesetih let preživiljal z začasnimi, slabo ali znošno plačanimi deli, predvsem v gostinstvu. Pripadal je ogromni skupini umetnikov, ki so upali na komercialni preboj ali vsaj življenje od ustvarjanja v mestu z rezervno armado umetniške delovne sile. Bil je del podrejenih družbenih skupin, ki jim je bilo skupno to, da so bili brez ekonomske, politične in socialne moči. Larson je deset let delal kot natakarkar v lokalu, živel v zaniknem najetem stanovanju in skušal priti do producenta svojih glasbenih dram, za katere je po študiju občasno, tudi s pomočjo priporočil svojega vzornika Sondheima, pridobival dotacije umetnostnih skladov. Ni pa pridobil resničnega producenta svojih precej inovativnih in marsikdaj tudi nedodelanih, nepovezanih zamisli pri skladanju in pisanju igre o boemskem življenju v velemestni četrti.

Njegova nenadna smrt zaradi neodkrite redke bolezni na večer predpremiere *Renta* v off-Broadway gledališču v East Villageu je nedvomno prispevala k razvpitosti predstave, ki jo je kot individualist, nevajen sodelovanja in hierarhij v gledališču, z neizmerno energijo in kupom težav počasi postavil s sodelavci. V *Rentu* je odtis njegove osnovne prevratne zamisli, da je treba na oder postaviti moderno predstavo, ki bi imela za mlado MTV-publiko devetdesetih let podoben pomen kot mjuzikel *Hair* za hipijevsko generacijo. Dejansko je bil *Rent* nenavadno učinkovit pri uporabi sodobnih popularnih glasbenih form in ustaljenih vzorcev, tudi pri tehničnih rešitvah, kot je uporaba brezžičnih naglavnih mikrofonov v slogu rock in pop koncertov. Na tematski ravni pa je nadarjeni skladatelj in pisec med prvimi v uradni mjuzikel prinesel odkrito obravnavo homoseksualnih razmerij, epidemije aidsa in krhkih človeških usod, ki se skupaj in vsaka posamič borijo za ohranitev temeljnega dostojanstva. V tem je *Rent* še zmerom aktualen, vznemirljiv in inovativen rock mjuzikel.

Matic Lukšič, Metod Banko, Urša Kavčič, Tilen Udovič, Uroš Buh, Katja Škofic, Gregor Gruden, Voranc Boh, Anja Möderndorfer, Filip Samobor

Lena Hribar

Barbara Skubic

ŽIVLJENJE V NAJEM

rent /rent/

I. preterit, pret. del., glej rend

II. sam.

1. najemnina; najem

2. zlasti am. izposojnina

3. knjiž. raztrganina

4. razkol, shizma (Veliki angleško-slovenski slovar, DZS)

Hiša na vogalu Vzhodne 11. ulice in Avenije B je presečišče vseh definicij: ranjene skupnosti, v kateri se posamezniki oklepajo vsakega znaka življenja in topline, realnosti nepremičninskega trga v New Yorku, kjer ob ceni najemnine za kvadratni meter lahko nasedejo še tako močna prijateljstva in življenja, v katerem je vse na up.

V luči drugih problemov, s katerimi se spopadajo junaki Larsonovega mjuzikla, se zdi govorjenje o nepremičninah nekoliko frivolno, vendar je bistveno za razumevanje velikega dela problemov med posameznimi etničnimi, socialnimi in ekonomskimi skupinami. In prav preplet vseh teh skupin je tisto, kar je *Rent* iz »še enega« mjuzikla spremenilo v študijo ameriške družbe, o kateri je mogoče še danes govoriti z različnih vidikov in ki je zanimiva za občinstvo povsod po svetu.

Intersekcionalnost – *analitična¹ in interpretativna perspektiva v raziskovanju, javnem delovanju in pripravi javnih politik, ki neenakost in diskriminacijo ne locira avtomatično v eno samo dimenzijo (denimo spol ali razred ali etničnost) niti v eno samo področje (denimo v ekonomijo ali kulturo ali zasebnost), temveč upošteva njihovo medsebojno učinkovanje (iz zgibanke Mirovnega inštituta).*

Naj uporabim besede afroameriške profesorice prava Kimberlé Crenshaw, ki si je izmislila izraz intersekcionalnost, v katerem je učinke rasizma in drugih oblik diskriminacije primerjala s posledicami prometne nesreče v križišču

¹ http://siaprem.mirovni-institut.si/pdf/siaprem_zlozenka.pdf.

neprednostnih cest: »Ni vedno lahko rekonstruirati nesreče. Včasih sledi in poškodbe preprosto kažejo, da je do njih prišlo hkrati, in onemogočajo prizadevanja, da bi ugotovili, kateri voznik je nesrečo povzročil. V takih primerih se dogaja, da ni odgovoren noben voznik, žrtvi se ne pomaga in vsi vpleteni se preprosto usedejo nazaj v avtomobile in odbrzijo.«²

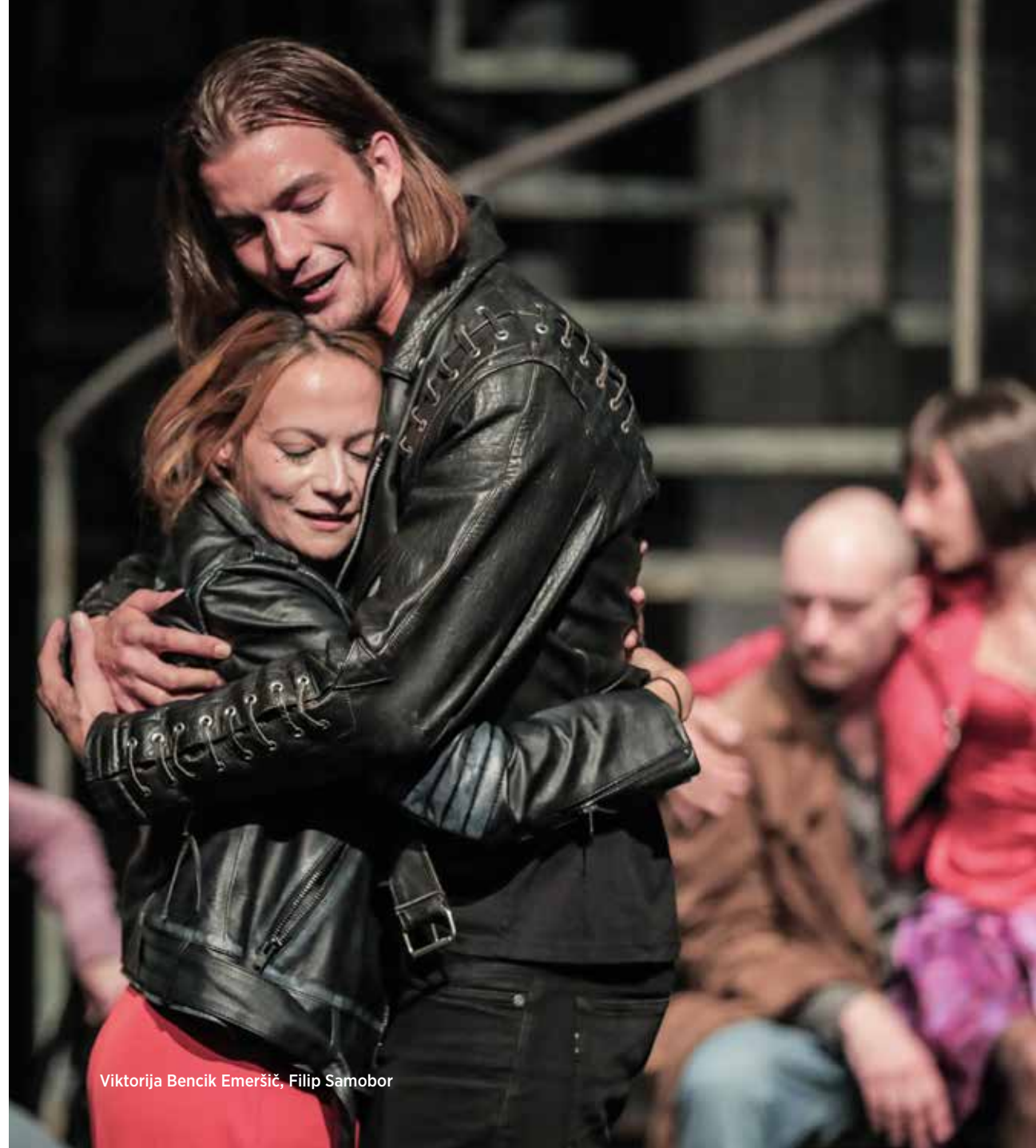
Junaki in naključni mimoidoči v Larsonovem mjuziklu so žrtve take nesreče: ostareli, pripadniki manjšin, umetniki, brezdomci, uživalci drog in homoseksualci, katerih skupnosti so zdesetkali revščina, beg v predmestja, krek in vojna proti drogam, epidemija HIV/aids, dokončno pa jih bo pokopala razvojna strategija v korist nepremičninskih mešetarjev.

Rent ni po naključju postavljen v morda socialno in etnično najbolj raznoliko in zanimivo četrt v New Yorku. Zgodovinsko je bil Lower East Side za mnoge imigrante prva postaja po registraciji na otoku Ellis. Stanovanja so bila slaba in cenena, ampak do služb (v tekstilnih delavnicah ali v pristanišču) je bilo mogoče peš, kar je vsaj meznim delavcem olajšalo življenje, različne skupnosti (tudi slovenska, slovenska cerkev je nedaleč stran) pa so imele vzpostavljene dovolj močne socialne mreže, da so lahko pomagale prišlekom, dokler si niso mogli pomagati sami. Z vsakim novim valom migrantov so se stare skupnosti pomikale navzven, v boljše življenje – za seboj pa puščale trmaste čudake, ki jih spremembe niso motile, ali pa take, ki si selitve niso mogli privoščiti.

Tukaj nastopi vprašanje življenjskega prostora. Več ko je vpliva interseksionalnosti, hitreje se krči. Za revne in s HIV-om okužene umetnike ga v New Yorku v poznih osemdesetih ni bilo veliko. Za pripadnike manjšin, okužene s HIV-om, še manj. Mark, Roger, Mimi, Maureen ... morda delujejo sebični (in vsaj za nekatere od njih lahko mirno trdimo, da niso posebej prijetni ljudje), a zanje vprašanje, ali bo Benny spoštoval dogovor in jim dovolil zastoj živeti v stavbi, ni umetniška kaprica – je življenjskega pomena. Če jih Benny izseli, se bodo pridružili brezdomcem v parku Tompkins Square. Ne gre samo za to, da so brez denarja – tudi če bi denar imeli, jim ne bi nihče oddal stanovanja.

Rent opozarja tudi na to, kako omejen dostop do bivališča imajo posamezne skupine. Morda sta se v letih od nastanka mjuzikla temi drog in bolezni zdeli zanimivejši, predvsem zato, ker je bolj očitno, kako vplivata na medčloveške odnose. Četudi razumemo, da je vprašanje čiščenja mesta šotorov v parku Tompkins Square pomembna tema – tudi zato, ker je prvič po dolgih letih v tako velikem obsegu razkrila brutalnost newyorške policije (in tema policijskega nasilja je v ameriškem vsakdanu še vedno stalnica) –, je za gledalca morda nekoliko v drugem planu; koliko ljudi pa smo v devetdesetih poznali, ki so jih v mirnodobnih razmerah vrgli na cesto? A časi se spreminjajo in ob 20. obletnici prazvedbe je – v luči globalnega zloma gospodarstva in temu primerno razsutega trga nepremičnin – vprašanje bivališča in pravice do njega zanimivo in pomembno.

² Crenshaw, Kimberlé, 1989: Demarginalizing Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory, and Antiracist Politics. *University of Chicago legal forum* (1): article 8. Dostopno prek: www.chicagounbound.uchicago.edu/uclf/vol1989/iss1/8 (12. april 2016).

Viktorija Bencik Emeršič, Filip Samobor

Nepremičninska kriza je udarila vse. V povezavi s krizo trga dela, ki – pri nas in po svetu – prinaša prisilno prekarizacijo delovnih mest, je srednji razred spravila v šok: prvič po drugi svetovni vojni imamo opravka z generacijo, ki lahko pričakuje, da bo živela slabše od svojih staršev. (In ja, smešno je, da to pišem v članku za *Rent*, kjer tako rekoč prvi stavki razkrijejo, kakšen je odnos – čustven, družben, finančen – med Markom in njegovimi starši.)

Tu je potrebna nekoliko daljša digresija.

Od konca petdesetih je iz mest potekala selitev, imenovana *beli beg* – ad hoc prevod izraza *white flight*, ki označuje selitve belskega srednjega razreda v predmestja. Ime je strašljivo in nam nič kaj subtilno namiguje, da so bili belci iz velikih ameriških mest *pregnani*. A ob natančnem pregledu je resnica nekoliko drugačna.

Povojna stanovanjska kriza je sprožila gradnjo velikih sosesk v okviru javno-zasebnih partnerstev, kar je še povečalo diskriminacijo pri dostopu do stanovanja. Četudi so bila stanovanja v veliki meri zgrajena z javnim denarjem, so si »zasebna podjetja« lahko mirno privoščila, da manjšinam stanovanj niso oddajala. To je v praksi pomenilo, da črnsko prebivalstvo kljub uradni desegregaciji še vedno ni imelo možnosti za selitev iz getov.

Ker pa se je njihova kupna moč večala, so se počasi začeli seliti v stare, tradicionalno imigrantske soseske. Bolj kakor v New Yorku je bilo to opazno v Chicagu, denimo v četrti South Side (ki je bila nekoč italijanska, malo pa tudi slovenska, njen najznamenitejši stanovalc pa je nekdanji ameriški predsednik Barack Obama) – a tudi New York ni bil imun. (Alphabet City je bil v času, ko se dogaja *Rent*, pretežno »latinski«, čez reko v Brooklynu pa se je četrt Bedford-Stuyvesant iz italijanske že davno spremenila v pretežno afroameriško – ne brez težav, kakor se zagotovo spomnite iz filma *V vročici noči* Spika Leeja iz leta 1989.)

Nastopijo nepremičninski mešetarji: s strašenjem belskega prebivalstva v starih četrtih, da se bodo v njihovih soseskah naselili črnci, kar bo izničilo vrednost njihovih nepremičnin, njih pa izpostavilo kriminalu in mešanju ras, so lepo število stanovalcev pripravili do tega, da so jim svoje nepremičnine prodali pod ceno in se preselili v prijetna, rasno neproblematična predmestja, v hiške z belo leseno ograjo (in od agenta brez dvoma dobili popust). Tehnika, znana kot »blockbusting«, se je izjemno dobro obnesla: stare četrti v središčih mest so se praznile, stanovanja in vrstne hiše v njih pa so nepremičninariji za bistveno višje cene prodajali Afroameričanom. Ker zanje na trgu velike izbire ni bilo, so pač plačali, kolikor so od njih zahtevali.

Gentrifikacija – priseljevanje prebivalcev srednjega in višjega sloja v prenovljena območja, praviloma v mestnih središčih ali njihovi bližini, in odseljevanje revnega prebivalstva zaradi povišanja stroškov prebivanja (Urbanistični terminološki slovar, ZRC SAZU).

Življenje v umazanih mestnih središčih je lahko neprijetno. Nenehen hrup, vedno višje najemnine, pomanjkanje parkirišč – to se vzame v zakup. A občasno – občasno – si zaželite stanovanje z električno napeljavo, ki bi prenesla, da hkrati delata sesalnik in računalnik. In otroke bi radi poslali v varno šolo, kjer bi se naučili kaj več, kakor podpisati se z malimi tiskanimi črkami.

A obnova je eno, gentrifikacija pa drugo. Obnova, ki izboljša življenje obstoječih prebivalcev, ni bila tisto, kar so imeli v mislih mešetarji, ko so se ponudili, da za primerno ceno odkupijo razpadle soseske. Ne, razpadajoče hiše so se spremenile v »priložnosti«, za stanovalce pa so postale predrage. In če so stanovalci po naključju plačevali zajamčeno neprofitno najemnino, jih je bilo treba zlepa ali zgrda pripraviti do tega, da se izselijo. In zakaj ne: povprečna mesečna najemnina za trosobno stanovanje na vogalu 11. in Avenije B danes znaša skoraj 6.000 dolarjev.

In tu nastopita raztrganina in razkol. Tukaj se vedno znova začne *Rent*: nekdanji prijatelji, razdrto zavezništvo med umetniki in drugimi prebivalci četrti, brezdomci. Ranjena skupnost, ki ji zadnji udarec zadaja nekaj, kar bi ji po logiki moralo prinesiti blagostanje. Neskončna brutalnost prostega trga, ki je bil, ko je newyorška policija leta 1988 porušila šotorišče v parku, še v povojih.

»V teh nevarnih časih, ko se zdi, da svet poka po šivih, se lahko vsi preživetja naučimo od tistih, ki vsak dan smrti gledajo naravnost v oči; seči moramo drug k drugemu in se povezati v skupnost, ne pa da se ob koncu tisočletja skrivamo pred grožnjami življenja,« je nekaj dni pred smrtjo – in premiero mjuzikla – zapisal Jonathan Larson.

In ko gre h koncu drugo desetletje novega tisočletja te naloge še nismo opravili: še vedno se moramo učiti, kako živeti v ranjenih skupnostih, kjer življenje najemamo za vedno višjo ceno, živimo pa ga iz upa v up. Ker drugače ne gre.

Ana Dolinar Hrvat, Lena Hribar

Lena Hribar, Urša Kavčič, Anja Möderndorfer, Tilen Udovič, Katja Škofic, Ana Dolinar Horvat, Gregor Gruden, Voranc Boh, Viktorija Bencik Emeršič, Metod Banko, Filip Samobor, Matic Lukšič

Viktorija Bencik Emeršič, Filip Samobor, Gaber K. Trseglav, Gregor Gruden, Voranc Boh, Ana Dolinar Horvat,
Lena Hribar, Matic Lukšič

Matic Lukšič, Gaber K. Trseglav

Anja Krušnik Cirnski

#rentofrenting @ljubljana

Intro

Mjuzikel *Rent* je poleg vsebine vznemirljiv in zanimiv tudi zaradi nastanka samega in zapletov, ki so ga pri tem spremljali. Ko prebiram, kaj je avtor Jonathan Larson doživljal in kakšne avtobiografske elemente je vstavljal v svoje znamenito delo, si ne morem kaj, da ne bi bila presenečena in fascinirana. Toda to, da je Larson kot mlad, devetindvajsetleten umetnik stregel v baru, ko je pisal *Rent*, je značilnost ne le takratnih mladih umetnikov, temveč tudi današnjih.

Beseda rent ima v angleščini dva pomena; prvi je »najem, najemnina«, drugi pa »razpoka« oz. »raztrganina«. Zato se mi že ko zaslišim naslov, *Rent*, kot najemnici avtomatično sproži niz asociacij, niz misli, »razpok« najemanja: vsakomesečno plačevanje za stanovanje, ki ga ne smeš preurejati, za stanovanje, ki ne bo nikoli tvoje, stran vržen denar, pogajanja za varščino z lastniki, nenapovedani obiski lastnika.

Izpoved mlade najemnice

V Ljubljani sem najemnica že šesto leto, v tem času pa sem menjala tri stanovanja. Najemati sem začela že kot študentka. Če pustimo za konec to, da so najemnine v naši prestolnici precej visoke in da je najemnina pravzaprav denar, vržen skozi okno, kot radi rečemo, naj najprej izpostavim, da se študentom oddajajo stanovanja, ki še zdaleč niso povsem primerna za življenje. Ko v *Rentu* beremo o kadi na sredi kuhinje, prepovedani peči na drva ali nedelujočem zvoncu (ironično, zvonec oz. domofon le napol deluje tudi v stanovanju, v katerem trenutno živim), si lahko mislite ali rečete: »Ne, mladi pa ne živijo tako, vsaj ne več, danes je bolje.« Sama sem si šla ogledat vsaj trideset stanovanj v Ljubljani in lahko trdim nasprotno.

Pred začetkom študija smo štiri dekleta v Ljubljani iskale stanovanje. Nismo bile posebno zahtevne; iskale smo dvosobno stanovanje z dvoposteljnimi sobami. Na obrobju Ljubljane so nam za povsem neprimerno vsoto denarja hoteli oddati stanovanje, ki je bilo popolnoma prežeto s plesnijo, ena od nas pa bi morala spati na starem in zmahanem kavču. O kakšni omari ni bilo niti govora.

Nato smo si ogledale stanovanje, ki je bilo v hiši. Kuhinja je bila umazana, a to je bilo skorajda še najmanj. Vrata kopalnice sploh niso bila vrata, temveč so bila nekakšna »harmonika«. V hiši je imel lastnik kabinet, ki bi ga uporabljal vsakodnevno. Pri preurejanju stanovanja je dodal nekakšno vmesno nadstropje, ki je bilo visoko meter in pol, in tja postavil posteljo. Ena od nas naj bi spala tam, obleke in vse ostale stvari pa bi imela v podstrešni sobi pri drugih treh. V obe nadstropji so vodile lesene stopnice, ki so bile bolj križanec med lestvijo in stopnicami.

To sta le dva opisa stanovanj. Ko smo končno našle stanovanje – seveda je bilo preveč idilično, da bi trajalo –, je bilo le-to krasno: urejeno, opremljeno, poceni, v središču mesta, varščina nekoliko visoka, sicer pa – odlično. Notri nismo bile niti tri dni, ko sem z dvorišča zaslišala dretje. Lastnica se je živalsko drla na mojo cimro, če uporabim rentovski in pogovorni izraz. Drla se je nanjo, ker jo je ob devetih zvečer v stanovanje pripeljal fant. Izrazov, ki se jih je posluževala, ne bom ponavljala. Dodatno se je zapletlo ob izselitvi. Na začetku smo se strinjale s pogoji, da v stanovanju ne bomo spreminjale ničesar – in tudi nismo. Je pa cimra prinesla le manjšo preprogo in sobno rastlino, zaradi česar je lastnica hotela obdržati celotno varščino. Na srečo je denar kasneje vrnila. Teden dni zatem smo se vselile v stanovanje, ki je imelo namesto omare v sobi kredenco, a se je s tem vsaj dalo živeti. Preden smo se vselile, se nam je predhodno stanovanje zdelo razkošno in – v primerjavi, kar smo videle za isto ceno – udobno.

A takšna stanovanja so bila nekaj običajnega za vsakega študenta. Zakaj pa ne, saj ne potrebujejo veliko. Ključna problematika je prav v tem, da so se standardi, zapisani zgoraj, normalizirali. Da se takšne stvari dogajajo, ni nič nenavadnega, nasprotno, lastniki niso niti malo zaskrbljeni, saj bodo stanovanje tako ali drugače oddali. Nekateri in res zgolj nekateri imajo to možnost, da si lahko njihovi starši, torej niti ne oni sami, privoščijo lastno stanovanje.¹

Nekaj o pogojih

Vendar tudi denar, preplačilo stanovanja, le-tega ne zagotavlja, in sicer zaradi pogojev, ki jih mora izpolnjevati najemnik. Postalo je popolnoma običajno, da v oglasih piše: »Oddajam samo študentom!« ali »Oddam paru.« Ne moremo niti mimo pomembnosti spola, oddajanje samo študentkam ali »resni« punci (kar koli že to pomeni) je pogostejše, kot bi si človek mislil. Zelo pogosto v stanovanju ne želijo niti kadičev (prekleti kadičci, bi dejala Svetlana Makarovič) niti živali. Manj pogoste, a ne redke, so zahteve, da ima najemnik slovensko državljanstvo oziroma da nima otrok. Nabor teh pogojev priča o prikritih oblikah diskriminacije in strahu do drugačnega in tujega. No, roko na srce: če oglasi pričajo o prikritih oblikah diskriminacije, ki vladajo v družbi, nam izkušnje najemnikov pričajo o zelo odkriti diskriminaciji.

¹ O tem podrobneje piše Grega Repovž v članku *Mladi? Naj crknejo.*: »Vsako leto se na stanovanjskem trgu znajde nova generacija ne-močnih. Vsaka nova je bolj sprijaznjena s tem, pač nekaj normalnega se jim zdi. A ni. (...) (S)stanovanj pa ni niti za tiste, ki denar imajo (ali pa imajo starše, ki denar imajo). Preostali na stanovanjskem trgu nimajo kaj iskati. Lahko so le še najemniki, pri čemer so tudi zanje razmere vse slabše, ali pa kupci stanovanj z oderuskimi cenami« (Repovž 2017).

Jožef Ropoša, Urša Kavčič

Na eni izmed spletnih strani je neko dekle bosanskih korenin zapisalo svojo precej grozno izkušnjo. Pred začetkom študija je začela iskati stanovanje, poklicala neko gospo in se ji predstavila. Ko je gospa slišala njen priimek, je pričela grozljivo kričati in jo žaliti zavoljo njenih korenin.

Seveda imajo lastniki pravico postaviti pogoje in zahteve – stanovanje je nenazadnje njihovo. Ali kot reče lastnik stanovanja Benny v *Rentu*: »In lastnik zemljišča naj stori, kar želi, njegova stvar, tak je zakon.« Da je Benny pravzaprav Markov in Rogerjev bivši cimer ter da jima grozi z izselitvijo na božični večer, sta močan okvir za njegovo krutost, ki v grobem predstavlja prav neobčutljivost časa, v katerem živimo. Čustva in življenjski standardi, celo stara prijateljstva, niso več pomembni. Nič osebnega, kot se reče, čeprav vse priča o nasprotnem.

Ko sem klicala neko gospo glede stanovanja, sem se ji najprej predstavila, nakar je na spletu takoj preverila in raziskala podatke o meni ter me začela zasliševati o moji uspešnosti v karieri ipd. Pogoji več kot očitno ne zajemajo več zgolj preprostih zunanjih zahtev, temveč tudi osebnostne značilnosti, korenine in uspešnost v poklicu.

Da bi danes v Ljubljani najemala stanovanje družcina, kakršna je v *Rentu*, si skoraj ne znam več predstavljati. Robovi normalnega so si med sabo bližje, polje normalnega pa ožje kot kadar koli, in če ne ustrezaš kalupu, če ne izvedeš integracije, žal odpadeš. Prav o tem, z vidika razumnega, za soseseko zaskrbljenega lastnika, poje Benny: »Smešni so – ne mislijo, / da jaz bi rad dober bil / in za soseseko rad bi kaj storil, / ker tipi ščijejo ti pred vhod, / bohemi v bohemiji.« Da je položaj še bolj trpek, je bil Benny eden izmed njih, revnih in mladih, a so mu skozi integracijo v višji družbeni sloj postali drugačni in tuji. Zato Bennyjevo dejanje zaklepanja stavbe, da ne morejo noter, stavbe, v kateri živijo in jo želi Benny preurediti v modernem stilu, simbolizira strah pred drugačnostjo in tujostjo.

Sosed sosedu volk, skupaj pa trop

Nikoli ne bom pozabila prijazne ženske, ki mi je odsvetovala najem svojega lastnega stanovanja. Dve od mojih bodočih sostanovalk sta imeli fanta, kar pa naj bi bilo za prebivalce dotične stavbe popolnoma nesprejemljivo. Lastnica je imela prazno stanovanje prav zato, ker so sosedge izselili prejšnje študentke, ker je ena izmed njih imela fanta.

O medsosedskih odnosih po Sloveniji je bilo že veliko izrečenega in o njih je bilo ustvarjeno mnogo klišejev: kaj vse bi dal soсед za meter tvoje zemlje ipd. Ko pa se sosedge med sabo zedinijo, ustvarijo mogočen kolektiv, ki ima to moč, da po svoji najboljši podobi ustvari ustrezen kalup, ki ga podpira večer Bennyjev stavek: »Za soseko rad bi kaj storil.«

Takšnemu in še hujšemu kolektivu v *Rentu* nasproti stoji ponosna, preganjana in zaradi aidsa stigmatizirana družba mladih, razuzdanih umetnikov; *skupaj* so na istem in držijo skupaj, povezani med seboj v skupinah in protestih. Čeprav smo v drugem dejanju priča prenekaterim zapletom in zavedanju, da zaradi smrti in selitev ne bodo večno skupaj, se mjuzikel vendarle konča s tem, da je vse, kar je pomembno, le oni, skupaj, in današnji dan.

Mi, mladi

Že prej sem namignila, da tovrstne situacije – neprimerna stanovanja, neprimerne pogoje – mladi pravzaprav sprejemamo, saj se nam ne zdijo več neprimerne. Vendar pa se je ta težava nekoliko zaostila: kot zastavljajo pogoje lastniki, jih prav tako zastavljajo tudi (potencialni) cimri. Ne govorim o prilagajanjih, ki veljajo za vsakega človeka, ki se vseli s sočlovekom.

Cimre tako po spletu iščejo skupine študentov ali pa mladi posamezniki, ki jim finančne zmožnosti ne omogočajo samostojnega najema stanovanja. Oglasi so precej podobni pogojem lastnikov, le da se študentje in mladi promoviramo npr. takole: »Čista, urejena, ne kadim, samska.« To je sicer splošen zapis, ki ga najdemo na tovrstnih spletnih straneh, a če dobro pomislimo, zveni kot kakšen oglas za zmenkarije! Namesto da bi se tovrstnim pogojem skupno uprli, gremo še korak naprej in zanje med seboj celo tekmujejo.

V *Rentu* pa za razliko od tega opazujemo Maureenin protestni performans proti izselitvi brezdomcev ali pa smo priča skupnemu slavljenju njihovega lastnega načina življenja. V songu *La vie Boheme* prepevajo: »Na dneve domišljije, / na potepe, izmišljije / in zabave, strast, / da poveš – / da se izpoveš, / da rečeš, kar si želiš, / pa če zblazniš. / (...) / da vzameš si vse – na dih ...« Iz celotnega songa veje duh upora in ponosa na njihovo identiteto.

Happy end?

Zgodb, podobnim tem, ki sem jih zapisala, je še za nekaj strani in jih je preveč, da bi jih zapisala na tem mestu, srečen konec pa dragocena redkost. Težave, ki se pojavljajo v odnosih lastnik-najemnik, pričajo o širši problematiki: kalupih, diskriminaciji, strahu pred drugačnostjo in tujostjo, pa tudi razčlovečenju. In moramo se zavedati, kolikšen je naš delež pri soustvarjanju omenjenih problematik.

Zato naj za konec – in naj bo to naš srečen konec – navedem misel Barbare Spinelli, ki je zapisala, da »se bomo po zaslugi tujca morda prvič vprašali, kdo smo, kaj hočemo, od kod prihajamo. In zaradi tega spraševanja se bomo spremenili.«

NEVA MAUSER LENARČIČ

Draga Nena,
spoštovane kolegice in cenjeni kolegi!

Ker gre za obletnico rekordno, je pač fino,
da se gre na kratko skozi zgodovino:
nekoč sta živela Adam in Eva,
mal' zatem se je v MGL-ju zaposlila Neva!
Razjasni v hipu tudi časa prispodoba,
zakaj zanimala jo sprva je le garderoba!
»Najprej bom garderoberka,«
si je pri sedemnajstih govorila,
»ko igralce oblečem, pa suflerka,
da jih bom še tekst naučila!
Potem se lotim sam' še tehničnih težav,
bom njih še uredila,
sam' to ne morem sama, bo kar prav,
če se bom s šefom tehnike jaz poročila!«
In tako, ne bodi lena,
MGL porihkala je naša Nena;
skrita za portalom zadaj desno,
posel svoj jemala skrajno resno;
a roko na srce –
seštejmo ena in ena, naj se ve:
šepetalka poštena,
hkrati od direktorja tehničnega žena,
preživela vlade vse, brezvladja –
skrita, na fotelju, z lučko – ona je teta iz ozadja!

Daljši pa od stricev vseh ima mandat,
 petdeset že let od nje je odvisen vsak igravec – star in mlad;
 nihče brez teksta namreč ne ostane rad!
 In ko doleti te prej al' slej black-outa krst,
 reši te le Nenin božji prst,
 ki vsakič znova, kar kdo govori, zvesto na papirju on sledi,
 da ona vskoči, čim se ti megli!
 In tu velika je s politiko razlika –
 da iz ozadja Ti pomagaš, kot se šika:
 zato Te imamo radi in si sila,
 ker s tem, da dosledno je vskočila,
 večkrat je kot vodje vsi našo institucijo rešila;
 predno bi igralca trema pogubila
 in se katastrofa bi zgodila;
 torej ne le teta: prijateljica, sestra, včasih mama iz teatra,
 ki za vsakogar ve še kaj družga, ne le, kje ga besedilo matra ...
 In skrivnosti za vse čase si molčala,
 to si za razliko od kolegov mnogih znala.
 V zahvalo Ti v prigodnici pri tvojih tajnah dam popust,
 a le naj poskrbim, da se zapiše, kar itak gre od ust do ust.
 Posledice pustilo Ti prvo delovno je mesto;
 oblačiš se lepo, a le bolj za na oder kot na cesto.
 Obleke tvoje, čevlji in nakit – pa to so izumi,
 garderoba zasebna? Bolj kostumi!
 To pač vidi, ve vsak:
 proti tvoji garderobi je fundus MGL boljšjak!
 Mi plačujemo kostumografe, trošimo denar od cele nacije,

a za portalom desno skrivajo največje se kreacije!
 Hvala, da si se vsa leta, med predstavami, vsakič skrila,
 in še posebej, da si nekako v svoj »štiblc« svoje nohte tud' zložila;
 imela leta dolge si od hudiča,
 daljše, kot je pol ansambla 'melo tiča!
 Na njih slikarske mojstrovine,
 Picasso napram njim je zajček Bine.
 Škoda, da shranila nisi jih in da v spominu le živijo;
 lahko bi, poleg Knjižnice, v MGL imeli še Galerijo.
 Dvakrat letno si postrigla jih al' snela
 in smo ved'li: »Doma je Nena generalko 'mela!«
 V službi in doma si delat' znala, da se je kar kadilo,
 in res je okrog tebe vselej dima b'lo obilo.
 Včasih namreč, preden so podvrgli nekadilski nas odredbi,
 na bralnih vajah skoraj nisi videl, kdo je v zasedbi.
 In kot nas zakon je v teatru prizadel,
 svojim lep'ga dne nihče ni več očem verjel,
 ko Ti po stotih letih, ali kol'k' si že kadila,
 čik si ugasnila,
 nam skoraj zamolčala
 in nikoli več prižgala.
 Enako lep'ga dne so nohti šli,
 pa dolgih ravnih in blond las naenkrat tud' več ni.
 Še dobro, da si enako oblečena ostala,
 ker že skor' nevidna, pač normalna, bi postala.
 Posebni pač prigodnico posebno si zaslužijo
 in ostale se lastnosti tvoje naj v akróstihu združijo.

Ni v Sloveniji, v teatrah, druge prav nobene –
let petdeset že zaposlene!

Edina, ki je upala Korunu reči: »Dragi Mile,
tole vleče se od sile.«

Vedno mirna, pravi čas kaj rekla, pa čeprav si blond –
nevidna, pravi čas vskočiš, rešiš – Ti si naš James Bond!

Angažirana, pripadna, videla vse premiere,
skor' še tiste od Marije Vere!

Mudilo se ji po premierah ni,
spila vedno je vsaj šampanj'c, dva, tri ...

Aktivna tud' na odru, rada postatirala,
celo v Tomičevo vskočila, mogoče bi jo tud' v parlamentu alternirala!

Uradno si se zaposlila 11. oktobra 1965, v letih,
ko jih več kot pol v ansamblu danes še ni bilo spočetih.

Samoto si premagovala s kužkoma, včasih si za odrom ju imela,
a ne pogosto svojih, še kolegom kdaj si v varstvo kakšnega vzela.

Ena in edina v ansamblu si na vsaki ponovitvi ponovila,
večkrat sploh poznala od vseh kolegov besedila.

Ravno prav ne glas le, tudi mimika ti dela,
da sem užival v pogledih, ko si vsega poln kurac 'mela.

Lekcija lahko si nam vsem iz profesionalnosti,
ljubezni, dostojanstva in originalnosti.

Enaka do vseh pri delu, ne glede na raso, spol, spomin in vonj,
pomagaš takim brez problema in si tudi šepetalka konj.

Narodna dama, Plesalka, Dubrovniška mladenka,

Prva služkinja, Jetnica, Članica TV-ekipe so nekatere tvoje vloge,
predstav, kjer šepetala si, čez sto, režiserje dala skoz' si mnoge.

Anti-ageing tvoj naravni je proces – ne poznajo se ti leta,
energije imaš pa tudi več kot mnoga, žal, dekleta.

Radi te imamo
in te v penzijo ne damo.

Če boš res želela it',
morala posebno dovoljenje boš dobit'

in, kot znaš, čeprav sto dvajset stara boš, do jutra pit'!

Izračun pa pokojnine sodil bo med anekdote fine:
večjo bi imela kakor zdajšnja plača,

a ostajaš z nami, iz ljubezni, kljub temu da se ne spleča.

Č ... je zadnja črka in spoštovati moram tvoje naročilo,
naj, če ti pisat' mislim za darilo,

prigodnice slučajno ne zaključim,
ne da večni štos o tebi moj vključim:

»Do pogreba bo za odrom ležala!«

Draga Nena, petdeset – in mnogo večkrat hvala.

Pravijo, da kdor molči – desetim odgovori ...

A kaj bi s takim, ko na odru si?

Kdor zna, lahko neštetim šepeta!

Kdor še ljubezen prida, kot Ti šepeta.

Hvala, Nena ...

Za šepet,

ki do srca ima domet!

Gašper Tič

Napisano 10. oktobra 2015 ob 50. obletnici dela
Neve Mauser Lenarčič, z manjšimi prilagoditvami
pa prebrano tudi na zabavi ob njeni upokojitvi
9. junija 2017 v MGL.

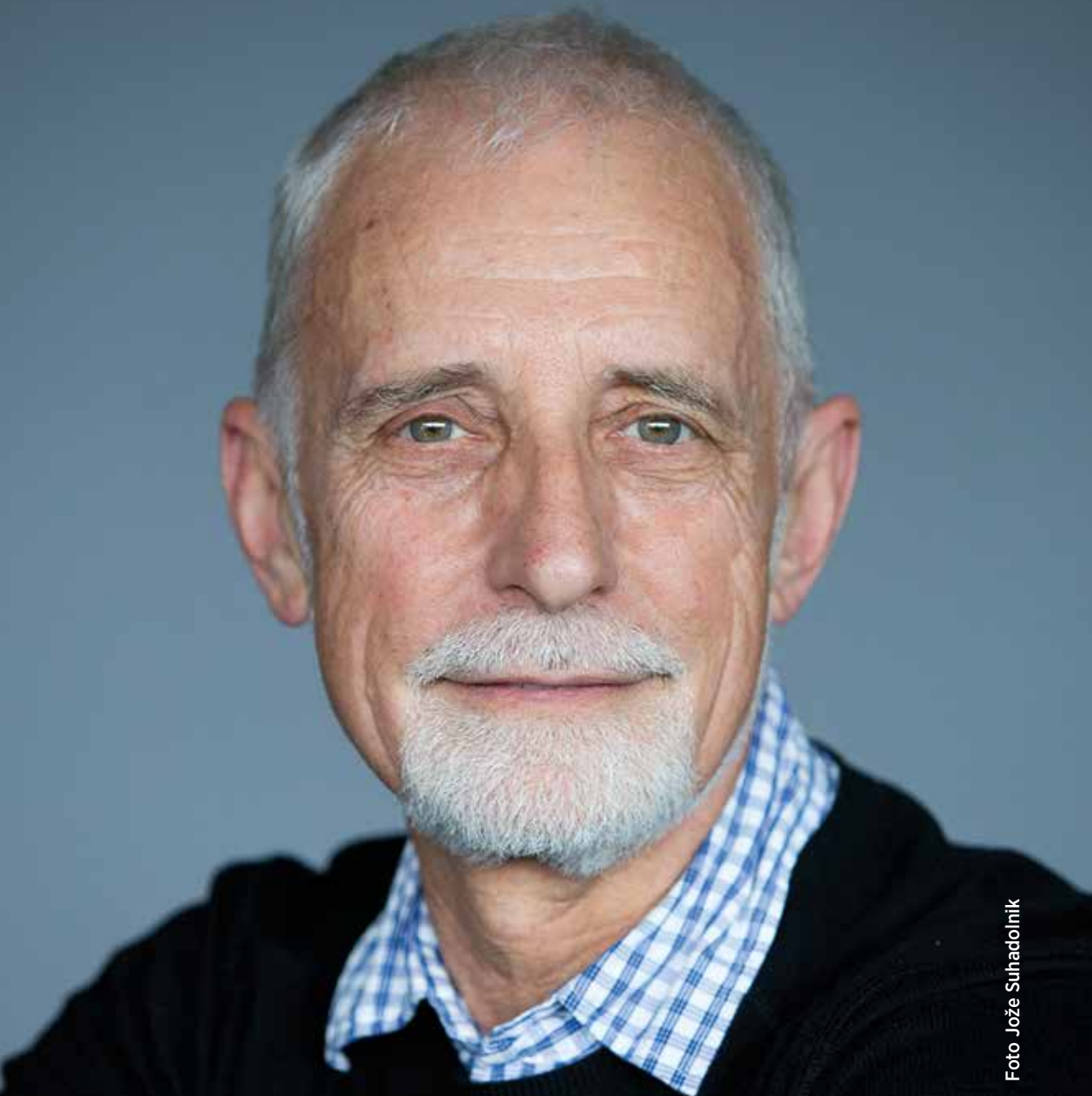

Foto Jože Suhadolnik

JOŽEF VUK

Jožef Vuk je stopil med sodelavce MGL 1. septembra 2005. Zaposlil se je kot vodja nabave in na tem mestu tudi junaško pričakal dan svoje upokojitve. 30. junija letos je končal svojo poklicno pot in se podal novemu življenjskemu obdobju naproti.

Kot vodja nabavne službe se je vedno dobro znašel. Ker je izredno tehnično nadarjen in v vseh pogledih praktičen človek, je pomagal iskati primerne rešitve. Ker je vsestranski, je z lahkoto nabavljal vse, kar smo kadar koli potrebovali, od toaletnega papirja do svinjskih polovic. Pri svojem delu je spretno vijugal med kakovostjo in čim nižjimi stroški. S skrbjo in lojalnostjo je vedno z nasmeškom na obrazu reševal razne gledališke zagate. S svojo pripravljenostjo in zavzetostjo je trl trde orehe, nad katerimi smo včasih drugi sodelavci dvignili roke. Kljub temu nad nami ni nikoli obupal. Četudi smo ga velikokrat, ko je bil na poti, pošiljali od vrat do vrat in spet nazaj, je vse sprejel z razumevanjem in humorjem.

Bil pa je mnogo več kot samo nabavnik. Kot zanesljiv voznik je velikokrat sodeloval pri izvedbi različnih gostovanj in tako s širšo ekipo MGL obiskal prenekateri kraj v Sloveniji in tujini. V družbi se je vedno izkazal kot dober sogovornik. S svojo uglajenostjo je bil ambasador dobrega imena našega gledališča. Kot sodelavec je vedno znal prisluhni sočloveku in mu podeliti kakšen nasvet iz svoje zakladnice znanj in izkušenj. Bil je dobra družba ob jutranji kavi.

Sodelavci predvidevamo, da Jožef verjetno ne bo član kakega upokojskega ali balinarskega društva, saj počitka nikoli ni poznal. Vedno ga je preganjalo tisoč idej, kaj bi lahko počel, in zagotovo se je že lotil uresničevanja vsaj kakšne izmed njih. Pri tem mu želimo mnogo sreče!

Jožef, se vidimo na premieri!

Janez Koleša

Foto Aljoša Rebolj

GAŠPER TIČ 1973–2017

Ljubljeni Gašper!

Ni te več tukaj. Sinova sta ostala brez očeta, starša brez sina, sestra brez brata, žena brez očeta svojih otrok. Ansambel MGL osuplo strmi v zdrobljene fuge svoje trdnjave.

V vseh nas se menjavata strašna žalost in strašen bes. Ne smrtno, a tudi mi smo ranjeni. Morda bo iz te poškodovanosti zrasla neka nova moč. Za zdaj smo omamljeni in zbegani.

Včeraj smo te pokopali. Z občudovanjem sem strmela v Gala in Tosjo, tvoja sinova. Kako sta ti podobna! Ista čudovita mešanica nežnosti, poguma, neposrednosti. Isti refleks in širokokotni objektiv za vse človeško. Čudovito. Skozi njiju si še vedno tukaj. In kot vsi veliki igralci ostajaš seveda tudi v kupoli svojega osrednjega odra – odra MGL. V ti dve tvoji prisotnosti strastno verjamemo.

Četudi zasebno zagotovo premalo samozavesten in poln dvomov o samem sebi, si nekaj – upam – vendarle vedel: kako radi te imamo in kako dober igralec si. Oder je bil tvoje kraljestvo, prostor svobode in suverenosti. Gledalci so ti jedli z roke. Resnično, bil si prava odrska zver.

Narava ti je dala silno prezenco, močan, jasen glas, nadpovprečno inteligenco, skoraj rušilno čustvenost in talent za empatijo. To vse so gradniki velikega igralca. Dramske sekvence si slikal s širokim čopičem in odločnimi potezami, silovito. Nasprotno od tega pa si vloge v komedijah tako rekoč cizeliral, sestavljal iz tisočkrat premišljenih detajlov. Do kraja natančno, z občutkom za ritem, akcent, dramaturško zgradbo in disciplinirano usmerjenostjo v bistvo. Igral si *con brio* z zanesljivim odrskim okusom. Sovražil si tako imenovano šmiranje.

Ne vem, ali si vedel, a sama te imam za slovenskega Chaplina.

Garač. Nosilec repertoarja. Ljubljenec publike.

Odrski partnerji so s tabo radi nastopali, ker si, kot pravimo, »veliko dajal«.

Poleg dejstva, da smo te izgubili, nas duši tudi zavest o brutalnosti prizora, v katerem ti je bilo življenje odvzeto. In mi, ki smo te dobro poznali, vemo, da je mrtev obležal nežen in romantičen človek, poet, včasih skorajda smešen s svojimi verzi in zabeležkami.

Kakšna krivica. Kakšen okruten paradoks.

Odšel si skoraj na polovici življenja. Morda je bilo slutnjo tvojega skorajšnjega slovesa moč zaznati skozi magistralno večplastnost tvoje zadnje vloge, vloge Svetovalca Poldeta v istoimenski Korunovi igri. Jeseni bi zanj najverjetneje dobil Borštnikovo nagrado.

Kljub mladosti imaš za sabo prek šestdeset gledaliških vlog. Pa snemanja, režije, poučevanje, pisanje ...

Sama te poznam že več kot trideset let. Gledališki tečaj v Radencih. Že pred mnogimi leti, v prejšnjem stoletju. Jaz mentorica, ti slušatelj. Jaz mlada, ti še otrok. Zadnji večer si mi sedel v naročju in ogorčeno jokal, češ zakaj da je že konec.

Potem smo se vsako leto vračali. V tečaj. Na prijavnico si vsakič napisal »v Barbarino skupino«. Postal si mlad moški. Postal si moj prijatelj. Pomembna oseba v mojem življenju. Mojemu prvorojencu si kupil njegove prve čevlje. Semiš mokasine za dojenčka. Številka 17 ... Blazno lepe. Še zdaj jih imam. Očarljiv. Živ. Pozoren. Nepopisno bister. Duhovit. Galerija skupnih spominov ...

Poročil si se z Natašo. Bila sta fenomenalno lep par. Rodila sta se vama dva otroka. V času Natašine hude bolezni si z nadčloveško močjo organiziral normalne pogoje za vso družino, tudi za novorojenčka. S frazo bi rekli: človek, na katerega se lahko popolnoma zaneseš.

Vse to, takole zgoščeno, zveni kot patetična hvalnica nad grobom. A vedi oziroma vedite: vse to JE RES. Resnica in samo resnica. O, naj resnica obvelja tudi na sodišču.

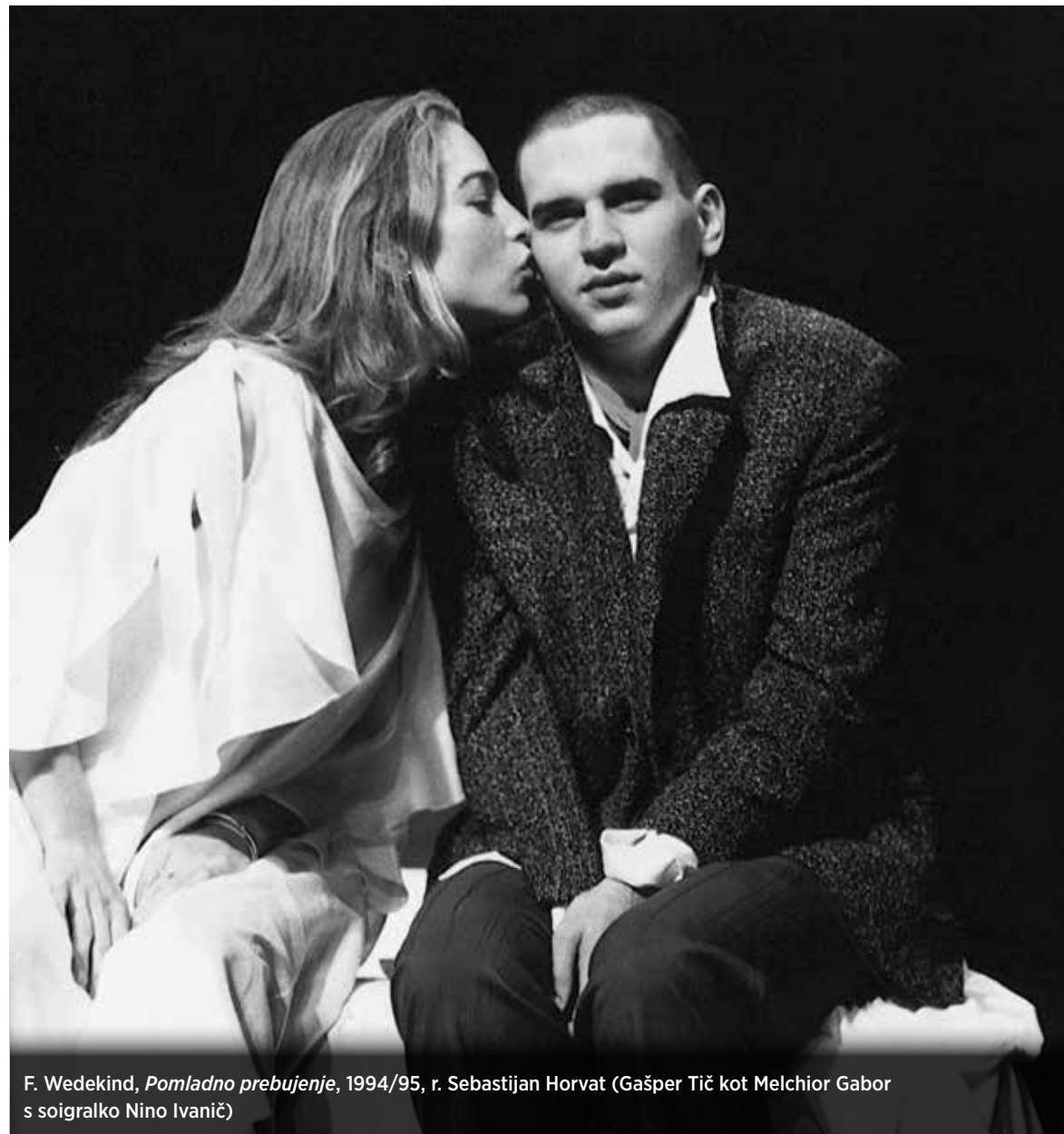
Gašper!

Pogrešali te bomo še bolj, kot si znamo ta hip predstavljati. Neopisljivo te bomo pogrešali. In če imaš tam, kjer si zdaj, možnost in čas za taka pota, nas, prosim, obiskuj, tolaži in navdihuj.

Tvoji mami Roži, Galu, Tosji, očetu Igorju, sestri Špeli in Nataši izrekam globoko in iskreno sožalje v imenu vseh prijateljev iz MGL!

Barbara Hieng Samobor

Prebrano na žalni slovesnosti 23. junija 2017 v MGL.

F. Wedekind, *Pomladno prebujenje*, 1994/95, r. Sebastijan Horvat (Gašper Tič kot Melchior Gabor s soigralko Nino Ivanič)

L. Wilson, *Zažgji*, 1994/95, r. Zijah Sokolović (Gašper Tič kot Larry s soigralcema Gregorjem Čušinom in Tanjo Ribič)

K. Elyot, *Noč s Sašo*, 1996/97, r. Dušan Mlakar (Gašper Tič kot Eric s soigralcem Milanom Štefotom)

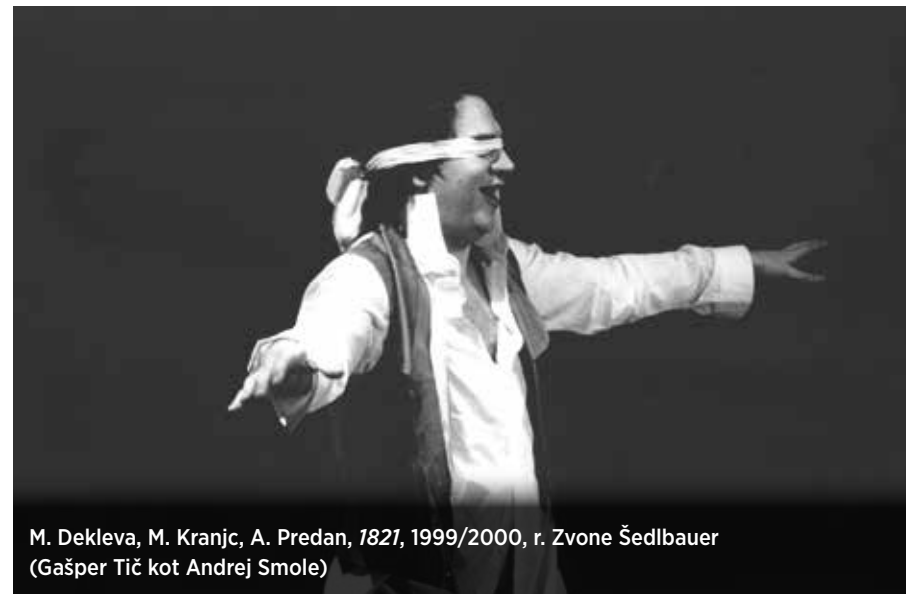
I. B. Singer, *Norci iz Helma*, 1996/97, r. Zijah A. Sokolović (Gašper Tič kot Igralec s soigralci Laro Jankovič, Lotosom Vincencem Šparovcem, Tanjo Dimitrievsko, Jernejem Kuntnerjem, Sebastianom Cavazzo in Gregorjem Čušinom)

T. S. Eliot, *Umor v katedrali*, 1996/97, r. Jernej Lorenci (Gašper Tič kot Skušnjavec s soigralcem Tonetom Kuntnerjem)

C. Goldoni, *Sluga dveh gospodarjev*, 1999/2000, r. Boris Kobal (Gašper Tič kot Arlecchino s soigralci Matjažem Turkom, Borisom Ostanom in Jernejem Kuntnerjem)

M. Dekleva, M. Kranjc, A. Predan, *1821*, 1999/2000, r. Zvone Šedlbauer (Gašper Tič kot Andrej Smole)

G. Feydeau, *Gospod gre na lov*, 2000/01, r. Vinko Möderndorfer (Gašper Tič kot Moricet s soigralko Stannio Boninsegno)

E. Rostand, *Cyrano de Bergerac*, 2000/01, r. Dušan Jovanović (Gašper Tič kot Cyrano de Bergerac s soigralcem Janom Bučarjem)

W. Shakespeare, *Kar hočete*, 2001/02, r. Slobodan Unkovski (Gašper Tič kot Tobija Rigej s soigralci Bernardo Oman, Gregorjem Čušinom in Urošem Smolejem)

I. Cankar, *Lepa Vida - Hrepenenje - Hamlet iz Cukrarne*, 2001/02, r. Mile Korun (Gašper Tič kot Milan Vehovec s soigralko Bernardo Oman)

M. Popović, *Hroč, 2001/02*, r. Jaka Ivanc (Gašper Tič kot Baja s soigralcema Aljošo Ternovškom in Ivo Krajnc)

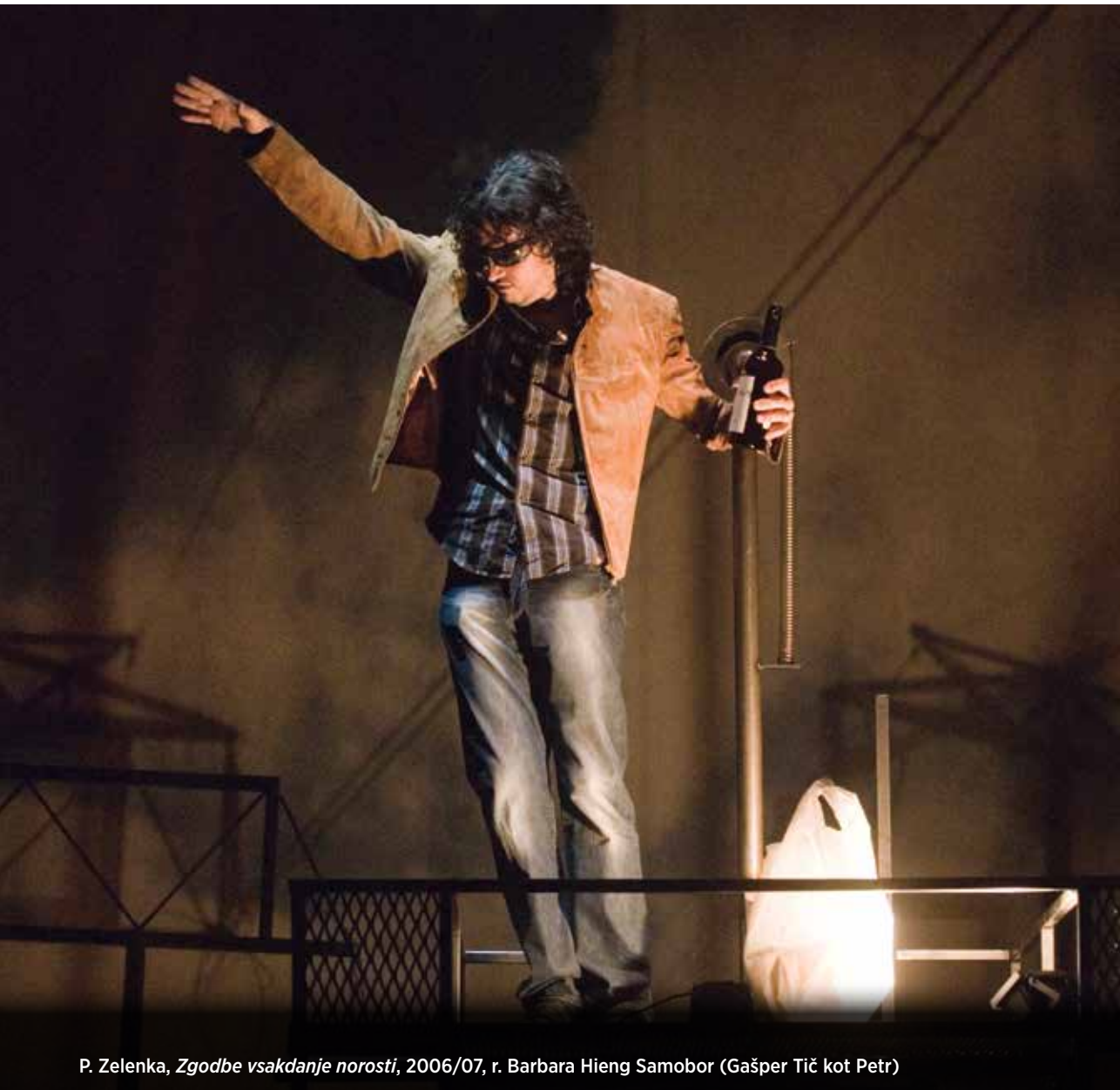
R. Rose, *Dvanajst jeznih mož, 2003/04*, r. Matjaž Zupančič (Gašper Tič kot 7. porotnik s soigralcema Aljošo Ternovškom in Borisom Kerčem)

T. Štivičič, *Spet ta nedelja!, 2002/03*, r. Miha Golob (Gašper Tič kot On s soigralko Karin Komljanec)

A. S. Gribojedov, *Gorje pametnemu, 2003/04*, r. Zvone Šedlbauer (Gašper Tič kot Molčalin s soigralkama Jano Zupančič in Tanjo Ribič)

P. Zelenka, *Zgodbe vsakdanje norosti*, 2006/07, r. Barbara Hieng Samobor (Gašper Tič kot Petr)

P. Nichols, *En dan v smrti Jožce Rožce*, 2007/08, r. Zvone Šedlbauer (Gašper Tič kot Brane s soigralkama Mirjam Korbar in Viktorijo Bencik)

J. S. Sinisterra, *Carmela in Paulino, variete na fino*, 2007/08, r. Mare Bulc (Gašper Tič kot Paulino s soigralko Karin Komljanec)

W. Shakespeare, *Milo za drago*, 2008/09, r. Sebastijan Horvat (Gašper Tič kot Frater Ludovik s soigralko Ivo Krajnc)

O. Muhina, *Tanja - Tanja*, 2008/09, r. Matjaž Pograjc (Gašper Tič kot Vasilij Ohlobistin s soigralko Jano Zupančič)

G. Fon, *Pes, pizda in peder*, 2009/10, r. Primož Ekart (Gašper Tič kot Drago)

T. Williams, *Mačka na vroči pločevinasti strehi*, 2010/11, r. Ivica Buljan (Gašper Tič kot Veliki očka s soigralci Karin Komljanec, Jožico Avbelj in Domnom Valičem)

H. Levin, *Rekviem*, 2011/12, r. Matjaž Zupančič (Gašper Tič kot Bolničar s soigralci Bernardo Oman, Tino Potočnik in Markom Simčičem)

D. Jovanović, *Razodetja*, 2010/11, r. Janez Pipan (Gašper Tič kot Prevozgojitelj s soigralcem Sebastianom Cavazzo)

H. Müller, *Komedija z ženskami*, 2012/13, r. Ivica Buljan (Gašper Tič kot Zabel s soigralko Ivo Krajnc)

M. Krlježa, *Adam in Eva*, 2013/14, r. Miloš Lolić (Gašper Tič kot Adam s soigralko Jano Zupančič)

F. Dürrenmatt, *Fiziki*, 2013/14, r. Boris Kobal (Ernst Heinrich Ernesti alias Einstein s soigralcema Niko Rozman in Borisom Ostanom)

J. Ivanc, *Prevare*, 2013/14, r. Jaka Ivanc (Gašper Tič kot Agiatio)

T. Colin, *Švejk*, 2014/15, r. Jaka Ivanc (Gašper Tič kot Oberlejttnent Lukáš s soigralcem Lotosom Vincencem Šparovcem)

S. Hamer, *Samorastniki*, 2015/16, r. Eva Nina Lampič (Gašper Tič kot Karničnik s soigralkama Anjo Drnovšek in Judito Zidar)

N. Gazvoda, *Menjava straže*, 2014/15, r. Nejc Gazvoda (Gašper Tič kot Peter s soigralko Nino Rakovec)

M. von Mayenburg, *Kos plastike*, 2015/16, r. Primož Ekart (Gašper Tič kot Haulupa s soigralci Rokom Prašnikarjem, Tino Potočnik Vrhovnik, Ivo Krajnc Bagola in Gregorjem Grudnom)

M. Korun, *Svetovalec*, 2016/17, r. Nina Rajić Kranjac (Gašper Tič kot Svetovalec)

Gašper Tič – vloge v MGL

- 1994/1995** Frank Wedekind, *Pomladno prebujenje*, r. Sebastijan Horvat (Melchior Gabor) AGRFT
Lanford Wilson, *Zažgij!*, r. Zijah A. Sokolović (Larry) AGRFT
- 1995/1996** Hrafnildur Hagalín Guðmundsdóttir, *Jaz sem maestro*, r. Hallmar Sigurdsson (Tom) AGRFT (abs.)
- 1996/1997** Isaac Bashevis Singer, *Norci iz Helma*, r. Zijah A. Sokolović (Igralec) k. g.
Kevin Elyot, *Noč s Sašo*, r. Dušan Mlakar (Eric) k. g.
Thomas Stearns Eliot, *Umor v katedrali*, r. Jernej Lorenci (Skušnjavec) k. g.
- 1997/1998** Albert Ramsdell Gurney, *Punči (Sylvia)*, r. Mario Uršič (Tom, Phyllis, Leslie)
Friedrich Dürrenmatt, *Romulus Veliki*, r. Bojan Jablanovec (Emilian)
- 1998/1999** Boštjan Tadel, *Policija, d. d.*, r. Boris Kopal (Tom Oblak)
William Shakespeare, *Antonij in Kleopatra*, r. Zvone Šedlbauer (Oktavij Cezar)
- 1999/2000** Carlo Goldoni, *Sluga dveh gospodarjev*, r. Boris Kopal (Arlecchino)
Milan Dekleva, Mojca Kranjc, Alja Predan, *1821*, r. Zvone Šedlbauer (Andrej Smole, Španski kralj)
Terry Johnson, *Histerija ali Fragmenti analize obsesivne nevroze*, r. Mateja Koležnik (Salvador Dalí)
- 2000/2001** Georges Feydeau, *Gospod gre na lov*, r. Vinko Möderndorfer (Moricet)
Edmond Rostand, *Cyrano de Bergerac*, r. Dušan Jovanović (Cyrano de Bergerac)
- 2001/2002** William Shakespeare, *Kar hočete*, r. Slobodan Unkovski (Tobija Rigej)
Ivan Cankar, *Lepa Vida – Hrepenenje – Hamlet iz Cukrarne*, r. Mile Korun (Milan Vehovec)
Mladen Popović, *Hrošč*, r. Jaka Ivanc (Baja)
Milan Jesih, *Srebrno rebro*, r. Matjaž Zupančič (Ivan)
- 2002/2003** Tena Štivičič, *Spet ta nedelja!*, r. Miha Golob (On)
- 2003/2004** Matjaž Kmecl, *Zgodnja leta slovenske državnosti*, r. Dušan Mlakar (Predsednik čitalnice, Čitalniški ud)
Reginald Rose, *Dvanajst jeznih mož*, r. Matjaž Zupančič (7. porotnik)
Aleksander Sergejevič Gribojedov, *Gorje pametnemu*, r. Zvone Šedlbauer (Aleksej Stepanovič Molčalin)
- 2005/2006** Ira Ratej, *Je to človek?*, r. Boris Kopal (Henri)
William Shakespeare, *Hamlet*, r. Matjaž Zupančič (Fortinbras)
- 2006/2007** Boris A. Novak, *Lipicanci gredo v Strasbourg*, r. Zvone Šedlbauer (Nadvojvoda Karel II. Habsburški, George Hamilton)
Mihail Afanasjevič Bulgakov in Miha Javornik, *Mojster in Margareta/Margareta in Mojster*, r. Jernej Lorenci (Poncij Pilat)
Petr Zelenka, *Zgodbe vsakdanje norosti*, r. Barbara Hieng Samobor (Petr)

- 2007/2008** Peter Nichols, *En dan v smrti Jožce Rožce*, r. Zvone Šedlbauer (Brane)
José Sanchis Sinisterra, *Carmela in Paulino, variete na fino*, r. Mare Bulc (Paulino)
- 2008/2009** William Shakespeare, *Milo za drago*, r. Sebastijan Horvat (Knez, Frater Ludovik)
Olja Muhina, *Tanja – Tanja*, r. Matjaž Pograjc (Ohlobistin Vasilij)
- 2009/2010** Matjaž Zupančič, *Reklame, seks in požrtija*, r. Matjaž Zupančič (Mocart)
Bertolt Brecht, *Bobni v noči*, r. Matjaž Pograjc (Friedrich Murk)
Gregor Fon, *Pes, pizda in peder*, r. Primož Ekart (Drago)
- 2010/2011** Tennessee Williams, *Mačka na vroči pločevinasti strehi*, r. Ivica Buljan (Veliki očka)
Dušan Jovanović, *Razodetja*, r. Janez Pipan (Vasko, novinar; alias Prevzgojitelj; alias Šerif)
- 2011/2012** Hanoh Levin, *Rekviem*, r. Matjaž Zupančič (Bolničar)
Félix Lope de Vega Carpio, *Vitez čudes*, r. Luka Martin Škof (Luzmán)
Časovni stroj MGL, r. Ivana Djilas (nastopajoči)
- 2012/2013** Heiner Müller, *Komedija z ženskami*, r. Ivica Buljan (Zabel)
Niccolò Machiavelli, *Mandragola* (bralna uprizoritev), r. Ira Ratej (Callimaco)
Pierre de Marivaux, *Triumf ljubezni*, r. Sebastijan Horvat (Hermocrate)
Nikolaj Vasiljevič Gogolj, *Revizor* (bralna uprizoritev), r. Ira Ratej (Artemij Filipovič Zemljanika)
Molière, *Tartuffe* (bralna uprizoritev), r. Ira Ratej (Tartuffe)
- 2013/2014** Miroslav Krleža, *Adam in Eva*, r. Miloš Lolić (Adam)
Ivan Cankar, *Kralj na Betajnovi* (bralna uprizoritev), r. Ira Ratej (Jožef Kantor)
William Shakespeare, *Hamlet* (bralna uprizoritev), r. Ira Ratej (Rozenkranc, Prvi grobar)
Drago Jančar, *Veliki briljantni valček* (bralna uprizoritev), r. Ira Ratej (Doktor)
Friedrich Dürrenmatt, *Fiziki*, r. Boris Kobal (Ernst Heinrich Ernesti alias Einstein)
Friedrich Dürrenmatt, *Fiziki* (bralna uprizoritev), r. Ira Ratej (Ernst Heinrich Ernesti alias Einstein)
Ivan Cankar, *Pohujšanje v dolini šentflorjanski* (bralna uprizoritev), r. Ira Ratej (Zlodej)
Jera Ivanc, *Prevare*, r. Jaka Ivanc (Virginio Bellenzini, Pasquella, Crivello, Agiato)
- 2014/2015** Colin Teevan, *Švejk*, r. Jaka Ivanc (Oberlajtnant Lukáš)
Samuel Beckett, *Čakajoč Godota* (bralna uprizoritev), r. Ira Ratej (Estragon)
Bertolt Brecht, *Mati Korajža in njeni otroci* (bralna uprizoritev), r. Ira Ratej (Novačar, Kuhar, Orožar)
Slavko Grum, *Dogodek v mestu Gogi* (bralna uprizoritev), r. Ira Ratej (Grbavec Teobald, Pijan slikar)
Nejc Gazvoda, *Menjava straže*, r. Nejc Gazvoda (Peter)
- 2015/2016** William Shakespeare, *Romeo in Julija* (bralna uprizoritev), r. Ira Ratej (Mercutio, Baltazar)
Simona Hamer, *Samorastniki*, r. Eva Nina Lampič (Karničnik, Volbenk)
Marius von Mayenburg, *Kos plastike*, r. Primož Ekart (Haulupa)
- 2016/2017** Mile Korun, Svetovalec, r. Nina Rajić Kranjac (Svetovalec)

Gašper Tič – nagrade

- 1996 Študentska Prešernova nagrada** za vlogo Puntile v *Gospodu Puntili in njegovem hlapcu Mattiju* Bertolta Brechta in za vlogo Pajota v *Ljudožercih* Gregorja Strniše (oboje AGRFT)
- 1999 Zlata paličica** za igralsko kreacijo in priredbo monokomedije *Jooj, tako sem prišel na svet?!* v izvedbi Hišnega gledališča (produkcija KUD France Prešeren, Ljubljana)
- 2000 Severjeva nagrada** za vlogo Arlecchina v *Slugi dveh gospodarjev* Carla Goldonija, za vlogo Andreja Smoleta v *1821* Milana Dekleve, Mojce Kranjc in Alje Predan ter za vlogo Salvadorja Dalija v *Histeriji ali Fragmentih analize obsesivne nevroze* Terryja Johnsona (vse MGL)
- 2002 Sterijeva nagrada** za igralski dosežek na festivalu Sterijino pozorje v Novem Sadu za vlogo Baje v *Hrošču* Mladena Popovića (MGL)
- 2002 Dnevnikova nagrada** za vlogo Tobije Rigeja v *Kar hočete* Williama Shakespeara, za vlogo Milana Vehovca v uprizoritvi *Lepa Vida – Hrepenenje – Hamlet iz Cukrarne* Ivana Cankarja, za vlogo Baje v *Hrošču* Mladena Popovića in za vlogo Ivana v *Srebrnem rebru* Milana Jesiha (vse MGL)
- 2005 Viktor za posebne dosežke** za stvaritev lika Ane Lize v TV-oddaji *Spet doma* (skupaj z Natašo Tič Ralijan)
- 2010 Priznanje ZDUS** za vlogo Vasilija Ohlobistina v *Tanji – Tanji* Olje Muhina (MGL)
- 2015 Žlahtni komedijant** na Dnevih komedije v Celju za več vlog v *Prevarah* Jere Ivanc (MGL) in za vlogo Oberlajtnanta Lukáša v *Švejku* Colina Teevana (MGL in Gledališče Koper)
- 2015 Viktor za najboljšo televizijsko otroško ali mladinsko oddajo** (za vodenje in soavtorstvo oddaje *Firbcologi*)
- 2016 Tantadruj** usvarjalni ekipi za gledališki dosežek za uprizoritev *Tria* Gašperja Tiča (skupinska nagrada) (Gledališče Koper)

IVA ZUPANČIČ 1931–2017

Njen najljubši letni čas je bila jesen, njeno najljubše zavetje pa narava. Četudi svetovljanka, ki se je že kot mlada igralka kalila v Londonu, Parizu in Moskvi, je ostala vse življenje tesno povezana s pokrajino svojega otroštva. Vselej se je vračala domov na Dolenjsko. »Rodila se je na trebanjskem gradu, vendar ne kot kraljična,« je o njej v Delu leta 2001 zapisal Polde Bibič, »marveč kot sirota delavske matere, ki je lahko samo s trdim garanjem zagotovila otrokom in sebi revno preživetje.« Kot majhna deklica je veliko časa preživela na meji s Suho krajino, v Šmavru, pri stari mami, ki ji je pomagala nabirati zelišča, pa tudi jagode in volčje češnje. Prodajali sta jih po hišah, da je družina v času krize imela od česa živeti. »Kadar se spomnim, se mi zdi, da sem bila v raju,« je leta 1998 v radijskem intervjuju zaupala Alenu Jelenu. »Z leti spomin, vsaj moj, tako rad odvrže težke, grde stvari in se rajši spominja lepih.«

Ne prvega ne drugega v njenem življenju ni manjkalo. Bila je še otrok, ko se je pričela druga svetovna vojna, toda kljub temu je zbirala sanitetni material in prenašala pošto za partizane ter se pri komaj dvanajstih letih včlanila v SKOJ. Po osvoboditvi je začela vse več nastopati z recitacijami in v raznih igrah, odločilno pa je na njeno izbiro poklica vplivala udeležba v delovni brigadi, ki je gradila železniško progo Šamac–Sarajevo. Tam ni ušla budnemu očesu kulturne komisije, v kateri sta bila tudi Hinko Leskovšek in Jaro Dolar; opazili so njeno nadarjenost in jo poslali najprej na zbor talentov v Zenico, nato pa še na prvi svetovni festival demokratične mladine v Pragi. Za nagrado si je prislužila počitnice v Dubrovniku, ob vrnitvi pa jo je čakalo vabilo na sprejemni izpit na ljubljanski akademiji. Ker je zamujal vlak, je prišla prepozno, a je vseeno dobila priložnost. »Ko mi je član komisije Ivan Levar rekel: ›Ja, punčka, zamudila si,‹ sem mu odgovorila le: ›Ja, potem pa nič,‹ in se že kar obrnila proti vratom,« mi je povedala leta 2001 v pogovoru za revijo Albert. »Kaj vem, morda se mu je prav to zdelo zanimivo, saj mi je rekel, naj še malo počakam in mi po posvetu z ostalimi člani komisije dovolil nastop.«

Na igralsko akademijo, kjer so jo poučevale številne legende slovenskega gledališča, je imela Iva Zupančič lepe spomine. Odnos med profesorji in študenti ni bil le spoštljiv, ampak tudi topel in, kot je rada poudarjala, včasih prav prisrčen. Zgodilo se je, da so kdaj preživeli skupaj kakšno uro tudi izven šole. Branko Gavella jo je na primer

nekoč peljal na koncert, Vida Juvanova je nekajkrat pristala na to, da so uspešno vajo nadaljevali v katerem od bližnjih lokalov, Janez Cesar pa jo je na nekem brucovanju očetovsko okaral, ker se je »namazala s šminko«. Rada je poslušala predavanja Franceta Koblarja in Josipa Vidmarja, velika avtoriteta je bil zanjo Pino Mlakar, posebno strahospoštovanje pa je čutila do Marije Vere. Njene sošolke in sošolci so bili Nika Juvan, Mara Černe, Majolka Šuklje, Majda Potokar, Tatjana Švara, Roman Lavrač, Saša Miklavc, Marjan Bačko, Janko Hočevnar in Janez Eržen. Leta na akademiji so ji vcepila sistematičnost pri študiju vlog ter še dodatno okrepila njeno ljubezen do igralskega poklica.

Po diplomu se je leta 1951 priključila mlademu kolektivu novoustanovljenega Mestnega gledališča ljubljanskega, ki je takrat šele dobilo stalno dvorano. »Spomnim se, kako sem še kot študentka opazovala gradnjo tega gledališča skozi okno akademije in si niti v sanjah nisem upala pomisliti na to, da bom prav v njem kmalu dobila svojo prvo zaposlitev,« mi je povedala v že omenjenem pogovoru. »Prišla sem takoj na začetku, ko sploh še nismo imeli občinstva.« V Mestnem gledališču ljubljanskem je ostala enajst let in v njem odigrala preko štirideset vlog. V otroških predstavah je pogosto igrala vloge razboritih dečkov, v odraslih pa vloge lepih in mladih naivk. Ko je menila, da je slednjih preveč in da v njih ne more igralsko napredovati, je pogumno protestirala pri direktorju Jožetu Tiranu. Polde Bibič je zapisal, da se je njen talent »že v prvih letih nastopanja pokazal v vsem sijaju«. Za vlogo Tončke v Smerdujevi priredbi Cankarjevega *Martina Kačurja* je prejela Sterijevo nagrado, bila pa je tudi »nepozabna Rona v Leskovčevih *Dveh bregovih*, Sonja v *Stričku Vanji Čehova* in Kolombina v *Žalostnem klovnju* Mirka Zupančiča«.

Štipendija Prešernovega sklada ji je omogočila študijsko bivanje najprej v Londonu in nato še v Parizu, na priporočilo Ferda Delaka pa je dobila še štipendijo za študij v Moskvi. Na gledališkem inštitutu Lunačarskega in v znamenitem Bolšoj teatru je spoznala ruske metode ustvarjanja ter leta 1961 doživela tudi triumfalni prihod kozmonavta Jurija Gagarina na Rdeči trg. Po vrnitvi domov je leta 1962 sprejela povabilo Bojana Štiha, da se priključi igralskemu ansamblu ljubljanske Drame, ki mu je ostala zvesta do upokojitve. Bila je Barblin v *Andorri* Maxa Frischa, Rosalie v Kopitovi igri *Oh očka, ubogi očka*, Hilda v Sartrovem *Hudiču in ljubem bogu*, Kresida v Shakespeareovih *Troilus in Kresidi*, Bogomila v Smoletovem *Krstu pri Savici*, Maša v *Treh sestrah* Čehova, naslovna junakinja v Aristofanovi *Lizistrati*, Ruth v *Vrnitvi* Harolda Pinterja (zanjo je prejela nagrado Prešernovega sklada), Eliza Doolittle v Shawovem *Pigmalionu* (Borštnikova nagrada), Julijana Filipovna Suslova v *Letoviščarjih* Gorkega in Rita Allmers v Ibsenovem *Malem Eyolfu* (Župančičeva nagrada) ter seveda Markiza de Merteuil v Müllerjevem *Kvartetu* (zlati lovorjev venec na sarajevskem MESS-u in nagrada na Srečanju gledališč Alpe-Jadran). Leta 1997 je za svoje življenjsko delo prejela Borštnikov prstan.

S čisto posebnim žarom in pripadnostjo je Iva Zupančič soustanavljala legendarni Oder 57. »Program skupine Odra 57 je bil igrati krstne izvedbe slovenskih iger, naše probleme in dileme; izražati misli, besede neposredno kot naša stališča,« je leta 1998 povedala Alenu Jelenu. »Začeli smo s *Tolmuni reke* Daneta Zajca. Krstno smo

uprizorili Dominika Smoleta *Antigono*. Pa Zajčeva *Otroka reke* in Rožančevo *Stavbo*.« Zaradi svoje radovedne in raziskujoče narave je vse do zrele dobe ostala zagnana sodelavka in neredko tudi muza režiserk in režiserjev, ki so izven institucij ustvarjali izrazito iskateljske projekte. Z Damirjem Zlatarjem Freyem je po predlogi Gertrude Stein ustvarila avtorsko predstavo *Igrati*, z Matejem Filipčičem in Ireno Štaudohar pa projekt *Interieri*. Krona tovrstnega ustvarjanja je bilo sodelovanje v petinštiridesetletnem projektu Dragana Živadinova in nastop v breztežnosti na poletu s prilagojenim transportnim letalom iljušin, ki so ga v moskovskem Zvezdnem mestu dvakrat izvedli 15. decembra 1999.

Bila je drzna, pokončna in angažirana. Osebnost. Zнала se je upreti in na glas povedati, kadar ji kaj ni bilo prav. »Iva je sicer bila včlanjena v komunistično partijo, toda nikoli se ni ravnala po aktivističnem frazerstvu in nikoli nismo v njenem početju začutili funkcionarke,« je o njej zapisal Polde Bibič. »Družila in prijateljela je s tedanjimi oporečniškimi umetniki iz kroga Perspektiv. Vedno je delala, kot se je njej zdelo pametno in prav. Tako je delovala tudi v času krize, ki je razjedala ljubljansko Dramo, in so jo zato izključili iz partije.« Njene vrednote so bile pravičnost, človečnost, tovarištvo. Tudi zato jo je bil velik privilegij gledati na odru in še večji tudi poznati. Dokler je mogla, je ne samo nastopala, ampak tudi prihajala na predstave različnih gledališč. Največkrat s prijateljicami in kolegicami Štefko Drolc in Ivanko Mežan.

V svoji bogati karieri je nastopala tudi na radiu, filmu in televiziji. Bila je dekla Liza v *Cvetju v jeseni*, soseda Zalarca v komediji *To so gadi*, Petkovškova sestra v *Norem malarju* in še dolgo bi lahko naštevala; z nastopi v serijah *Mali oglasi* in *Naša krajevna skupnost* pa se je usedla tudi v srca televizijskih gledalcev. Toda najraje je nastopala na odru. »Igralec in gledalec, šele to je celota,« se glasi naslov tistega radijskega intervjuja z Alenom Jelenom, ki je leta 2013 izšel v knjigi *Nočni pogovori* v Knjižnici MGL. Gledališče je bilo njena resnična strast. Pa narava. In seveda jesen.

Draga Iva, jesen je zdaj zopet tu, vas pa ni naokrog. Predstavljam si, da s sinom Janezom in njegovo družino kje na Dolenjskem nabirate gobe, potem pa pečete tiste vaše božanske kolačke z gobovim nadevom v prostornem in vselej urejenem stanovanju na Gregorčičevi.

Pravzaprav še vedno ne morem verjeti, da vas ni več. Počivajte v miru in hvala vam za vse.

Petra Pogorevc

Claude-André Puget, *Srečni dnevi*, 1951/52, r. Mirko Mahnič (Marianne Gassin)

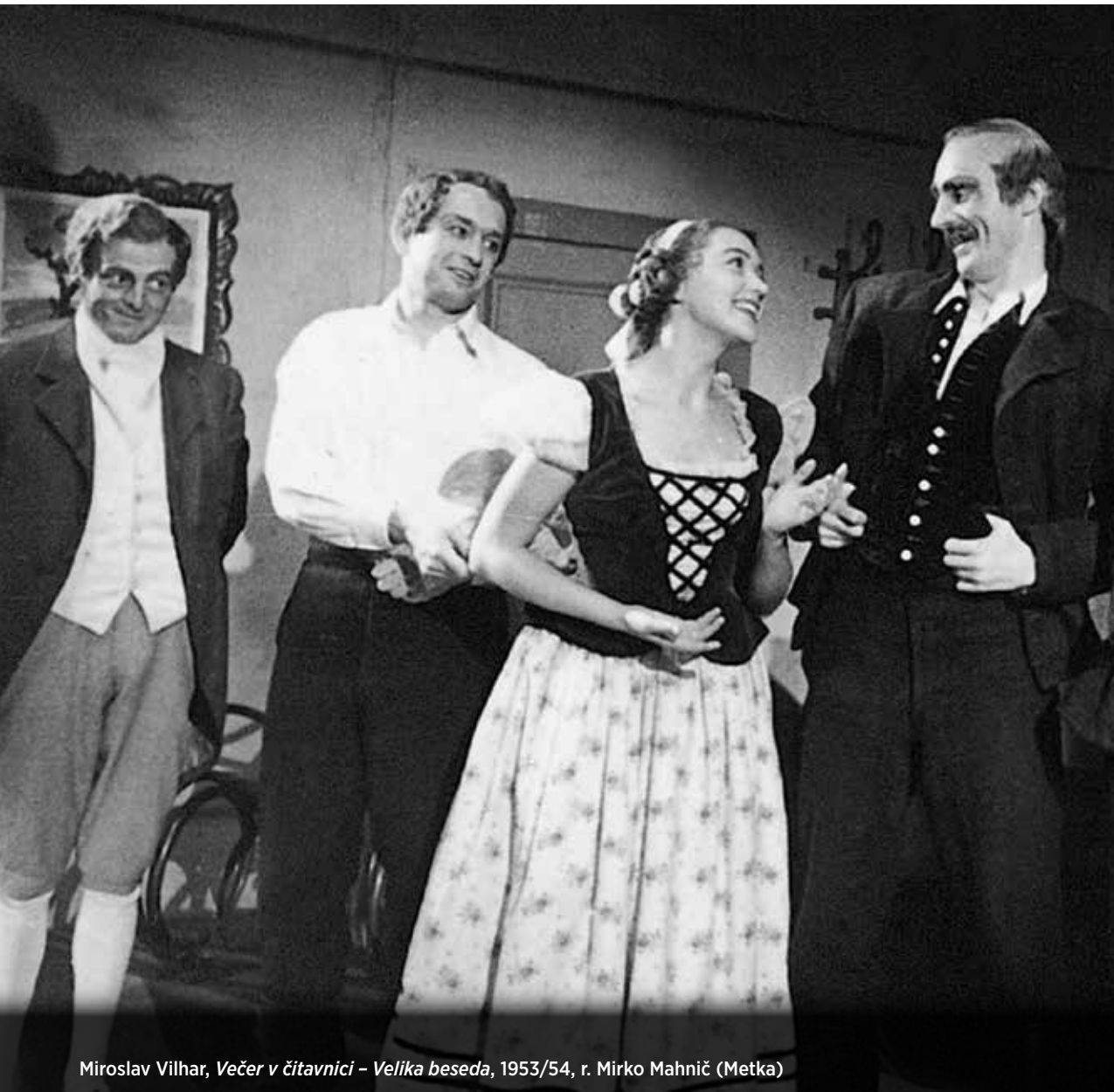
Aristofan, *Lizistrata*, 1952/53, r. Mirko Mahnič (Članica ženskega zbora)

Norman Krasna, *Draga Ruth*, 1952/53, r. Jože Gale (Marta Seawright)

Jože Zemljan, *Odločitev*, 1953/54, r. Jože Tiran (Marina)

Miroslav Vilhar, *Večer v čitavnici – Velika beseda*, 1953/54, r. Mirko Mahnič (Metka)

Ivan Cankar, *Martin Kačur*, 1954/55, r. Jože Gale (Tončka)

John van Druten, *Grlice glas*, 1954/55, r. Igor Pretnar (Olive Lashbrooke)

Anton Leskovec, *Dva bregova*, 1955/56, r. Igor Pretnar (Rona)

Jean Anouilh, *Colomba*, 1954/55, r. Ciril Debevec (Colomba)

Sidney Howard, *Pokojni Christopher Bean*, 1956/57, r. Igor Pretnar (Ada Haggett)

Igor Torkar, *Delirij*, 1958/59, r. Stane Sever (Gordana Gabretti)

Matej Bor, *Pajčolan iz mesečine*, 1959/60, r. Jože Gale (Herma)

Hans Weigel, *Namišljeni zdravnik*, 1959/60, r. Igor Pretnar (Peggy)

Wolfgang Borchert, *Zunaj pred durmi*, 1961/62, r. Jože Gale (Dekle)

Ingmar Bergman in Irena Štaudohar, *Ko mine*, 2005/06, r. Matej Filipčič

Iva Zupančič – vloge v MGL

- 1951** Kristina Brenk, *Mačeha in pastorka*, r. Kristina Brenk (Pastorka Jerica)
- 1951/1952** Drago Gervais, *Za stanovanje gre*, r. Lojze Potokar (Vesna)
Claude-André Puget, *Srečni dnevi*, r. Mirko Mahnič (Marianne Gassin)
- 1952/1953** Drago Gervais, *Karolina Reška*, r. Jože Tiran (Patricijka)
Norman Krasna, *Draga Ruth*, r. Jože Gale (Marta Seawright)
André Roussin, *Otroci prihajajo*, r. Balbina Battelino-Baranović (Annie)
Ivan Cankar, *Lepa Vida*, r. Mirko Mahnič (Milena)
Fran Milčinski, *Mogočni prstan*, r. Jože Gale (Vila Dragomila)
Aristofan, *Lizistrata*, r. Mirko Mahnič (Članica ženskega zbora)
- 1953/1954** Vasja Ocvirk, *Ko bi padli oživel!*, r. Stane Sever (Julka)
Jože Zemljan, *Odločitev*, r. Jože Tiran (Marina)
Miroslav Vilhar, *Večer v čitavnici – Velika beseda*, r. Mirko Mahnič (Metka, Divica Orleanka)
John Boynton Priestley, *Čas in Conwayevi*, r. Bronislav Battelino (Hazel)
Mary Chase, *Harvey*, r. Jože Tiran (Johnson)
Irwin Shaw, *Pokopljite mrtve*, r. Jože Gale (Joan Burke)
Slavko Grum, *Dogodek v mestu Gogi*, r. Jože Tiran (Punca)
- 1954/1955** Ivan Cankar, *Martin Kačur*, r. Jože Gale (Tončka)
Norman Krasna, *John v zadregi*, r. Bronislav Battelino (Mary McKinley)
John van Druten, *Grlice glas*, r. Igor Pretnar (Olive Lashbrooke)
Plavt, *Dvojčka*, r. Jože Gale (Hišna)
Jean Anouilh, *Colomba*, r. Ciril Debevec (Colomba)
- 1955/1956** Anton Leskovec, *Dva bregova*, r. Igor Pretnar (Rona)
Jean Giraudoux, *Trojanske vojne ne bo*, r. Jože Gale (Služabnica)
Pavel Golia, *Srce igračk*, r. Igor Pretnar (Lojzek)
Bertolt Brecht, *Dobri človek iz Sečuana*, r. Jože Gale (Vdova Šin)
Peppino De Filippo, *Ni res, pa le verjamem*, r. Jože Tiran (Rosina)
Federico García Lorca, *Mariana Pineda*, r. Fran Žizek (Prva novinka)
Vasilij Vasiljevič Škvarin, *Tuje dete*, r. Vladimir Skrbinšek (Zina)
- 1956/1957** Pierre Barillet in Jean-Pierre Grédy, *Pero*, r. Bronislav Battelino (Roberta)
Maksim Gorki, *Malomeščani*, r. Igor Pretnar (Jelena Nikolajevna Krivcova)
Anatole France, *Crainquebille*, Jože Gale (Meščanka)

- Sidney Howard, *Pokojni Christopher Bean*, r. Igor Pretnar (Ada Haggett)
Igor Torkar, *Pozabljeni ljudje*, r. Igor Pretnar (Uta)
- 1957/1958** Anton Pavlovič Čehov, *Striček Vanja*, r. Igor Pretnar (Sofija Aleksandrovna)
Nikolaj Evreinov, *Komedija o sreči*, r. Jože Tiran (Krispinila)
Kristina Brenk, *Čarobna paličica*, r. Igor Pretnar (Milan)
Friedrich Dürrenmatt, *Obisk stare gospe*, r. Jože Tiran (Illova hči)
Josip Kulundžič, *Usode*, r. Jože Gale (Branka)
Terence Rattigan, *Globoko sinje morje*, r. Jože Gale (Ann Welch)
Dušan Roksandić, *Babilonski stolp*, r. Jože Tiran (Ana)
- 1958/1959** Igor Torkar, *Delirij*, r. Stane Sever (Gordana Gabretti)
- 1959/1960** John Boynton Priestley, *Steklena kletka*, r. Jože Gale (Jean McBane)
Hans Weigel, *Namišljeni zdravnik*, r. Igor Pretnar (Peggy)
Matej Bor, *Pajčolan iz mesečine*, r. Jože Gale (Herma)
Mirko Zupančič, *Rombino, žalostni klovn*, r. Mirč Kragelj (Kolombina)
- 1961/1962** Wolfgang Borchert, *Zunaj pred durmi*, r. Jože Gale (Dekle)
Miroslav Vilhar, *Večer v čitavnici*, r. Mirko Mahnič (Metka)
Mira Mihelič, *Veverica ne more umreti*, r. Jože Gale (Mina)
Vitomil Zupan, *Barbara Nives*, r. Janez Vrhunc (Amalija Sila)
- 2005/2006** Ingmar Bergman in Irena Štaudohar, *Ko mine*, r. Matej Filipčič

Iva Zupančič – nagrada v MGL

- 1957** Sterijeva nagrada za vlogo Tončke v *Martinu Kačurju* Ivana Cankarja

JANA RECEK 1941–2017

Kdo je bila Jana Recek? Ne samo odlična oblikovalka pričesk, ki je bila v MGL kot vodja frizerk zaposlena od 1. decembra 1975 do 31. avgusta 2004, ampak tudi človek z veliko začetnico.

Moja, naša Jana je vedno poskrbela, da je bilo v frizernici prijetno. Tam smo popili jutranjo kavo ter si zaupali svoje tegobe in veselja. Vedno je nabrala prve zvončke in nam jih prinesla za dan žena. Prav tako je spekla male domače krofe za pusta ter poskrbela za potico, šunko in pirhe za veliko noč. Za božič nam je izdelala adventne venčke in v kotu frizernice okrasila smrečico, za novo leto pa smo od nje dobili darilca. Kadar smo imeli v enem dnevu dve predstavi, je poskrbela za malico: domačo klobaso, trdo kuhana domača jajčka, kruhek iz domače moke izpod njenih rok. Moja, naša Jana je bila tudi barometer tega, kako bo predstave sprejelo občinstvo. Včasih nas je po koncu predstav čakala pred gledališčem in nas z avtom razvozila domov. Ljubila je gledališče, svoje delo in vse nas.

Ko sem jo leta kasneje obiskovala v domu starejših občanov na Fužinah, ni več veliko govorila. Prijela me je za roko, jo stisnila in trdno držala, dokler sem bila pri njej. Počaščena sem, da sem jo poznala.

Jana, moja, naša, v naših srcih je in bo ostala tvoja dobrot. Hvala ti za vse.

Ljerka Belak

Edi Majaron

VERA V LUTKO

Knjižnica MGL (168)

MGL: Ljubljana, 2017

Edi Majaron, lutkarstvu predan ustvarjalec, pedagog, režiser, kritik, umetniški vodja, teoretik – mislec in praktik lutkovnega gledališča v Sloveniji in širše.

Pregled njegovega opusa in zapiski njegovega dela ne predstavljajo samo pomembnega dokumenta in vpogleda v lutkovno ustvarjalnost 20. stoletja. Z zapisanim in izdanim razmišljanjem o svojem delu uvrščajo slovensko lutkovno misel v kontekst evropskega lutkovnega gledališkega dogajanja, ki ga s svojimi ustvarjalnimi portreti, poetikami ali študijami v zadnjih desetih letih zaznamujejo tudi Majaronovi sodobniki – Josef Krofta, Wiesław Hejno, Karel Makonj in Henryk Jurkowski. Dejstvo, da se k temu pridružuje tudi pričujoča knjiga, je za naš in evropski lutkarski prostor velikega pomena.

Majaronove vezi z omenjenimi ustvarjalci, primerjava njihovih opusov in pristopov k lutkovni umetnosti ni naključna. Njihovi skoraj sočasni zapisi dokazujejo, da je bil čas druge polovice 20. stoletja na nam geografsko najbližjem območju čas prelomnega razmisleka o Lutkovnem. Avtorji so izhajali iz »klasične« lutkovne tradicije, jo obvladali in spoštovali, a jo v toku s časom in družbeno-umetniškimi dogajanja nadgradili in spreobrnilo v aktualno umetnost, ki se je preizpraševala, preobračala, izničevala in znova sestavljala, se raziskovala in si z novimi rezi upala posegati v vrst, ki je – kakorkoli pogledamo – usodno povezana z arhetipalnostjo in tradicijo.

Martina Maurič Lazar, iz spremne besede

Jonathan Larson

RENT*Rent*, 1996

Musical

First Slovenian production

Premiere in 21st Septembre 2017Translator **MILAN DEKLEVA**Director **STANISLAV MOŠA**Musical Supervisor **MIHA PETRIC**Dramaturg **PETRA POGOREVC**Set designer **CHRISTOPH WEYERS**Costume designer **ANDREA KUČEROVÁ**Corepetitor **JOŽE ŠALEJ**Choreographer **ŽIGAN KRAJNČAN**Language consultant **MARTIN VRTAČNIK**Light designer **BOŠTJAN KOS**Assistant to director **GREGOR GRUDEN**Assistant to Corepetitor **ANA ERČULJ**Assistants to Choreographer **KRISTÝNA ŠAJTOŠOVÁ****ANJA MEJAČ**Stage manager **Borut Jenko**Prompter **Neva Mauser Lenarčič**Technical director **Janez Koleša**Stage foreman **Matej Sinjur**Technical coordinator **Branko Tica**Sound master **Sašo Dragaš**Lighting masters **Boštjan Kos** and **Bogdan Pirjevec**Hairstylist **Jelka Leben** and **Mirela Brkić**Wardrobe mistresses **Angelina Karimovič** and **Erika Ivanušič**Property master **Sašo Ržek**

The set was made under the supervision of master **Vlado Janc** and costumes under the supervision of mistresses **Irena Tomažin** and **Branka Spruk** in the ateliers of the Ljubljana City Theatre.

Rent is a musical that premiered on the New York off-Broadway scene in the early 1990s. The show gained critical and popular acclaim and was soon transferred to Broadway. Aiming to produce a modern version of the famous opera *La Bohème* by Giacomo Puccini, Jonathan Larson incorporated many elements of his life into *Rent*. He adapted and brought up to date the story of a tightly-knit community of young artists teeming with energy, who want to stay true to the principles of creativity and their bohemian lifestyle despite poverty and disease. He moved the setting from Paris of the first half of the 19th century to the New York neighbourhood of East Village in the 1980s.

In spite of the obstacles that the protagonists stumble upon in life, the message of the musical is upbeat, altruistic and optimistic: love conquers all; today is the most important day of your life. The musical is particularly memorable for a series of catchy music numbers, characterized by strong emotional charge, as well as for an evocative range of closely linked characters, and a subtle and affirmative inquiry of various subcultural phenomena originating in the New York underground scene of the late 1980s.

Sadly, Larson did not live up to see the triumph of his musical, as he died unexpectedly in the morning of *Rent's* original production opening on Broadway in 1996. He was posthumously awarded the Pulitzer Prize for Drama and the Tony Award for Best Musical. The opening production of *Rent* ran for 12 years. In 2005 it was turned into a high-profile film.

To direct *Rent* Stanislav Moša, who previously staged our popular productions of *Cabaret*, *Fiddler on the Roof*, *Sugar – Some Like It Hot*, and *The Witches of Eastwick*, returns to MGL after a few year's gap.

Cast

Mark Cohen **MATIC LUKŠIČ**Roger Davis **FILIP SAMOBOR**Mimi Marquez **VIKTORIJA BENCİK EMERŠIČ**Tom Collins **GREGOR GRUDEN**Angel Dumott Schunard **VORANC BOH** as guestJoanne Jefferson **ANA DOLINAR HORVAT**Maureen Johnson **LENA HRIBAR**Benjamin »Benny« Coffin III **GABER K. TRSEGLAV**

Mr Jefferson, Police Officer, Mr Grey, Pastor

JOŽEF ROPOŠA

Mrs Jefferson, Pamela, Woman with bags, Alexi Darling,

Mrs Davis **URŠA KAVČIČ** as guest

First Robber, Gordon, Homeless person, Dealer

METOD BANKO as guest

Second Robber, Paul, Homeless person, Waiter

UROŠ BUH as guest

Third Robber, Steve, Man with squeegee, Boy

TILEN UDOVIČ as guest

Mrs Cohen, Ali, Homeless person

ANJA MÖDERNDORFER as guest

Sue, Police woman, Girl, Mrs Marquez

KATJA ŠKOFIC as guest

Musicians

MIHA PETRIC/MIHA MEGLIČ guitar**JAN SEVER/SANJA MLINAR MARIN** piano 1**DAVOR HERCEG/NEJC ŠKOFIC** piano 2**GORAN RUKAVINA/ALEŠ AVBELJ** bass**ŽIGA KOŽAR/ANŽE ŽURBI** drums

Pokrovitelj
Mestnega gledališča ljubljanskega

Energija za življenje